

UGARSKA PRIVATNA KOVANJA OD SIGISMUNDA DO IVANA ZAPOLJE

U radu se obrađuju novci koje su u srednjovjekovnoj Ugarskoj na temelju kraljevskoga odobrenja kovali magnati i neke ustanove. Ta posebna izdanja zlatnih guldena, denara (i njegovih frakcija), obola i peneza (pfenniga) od redovnog kraljevskog novca razlikovala su se samo po oznakama kojima su se identificirale osobe (i ustanove) za koje su kovana, te komornici i kovničari koji su ih izradili, a koji su također u drugim prilikama izrađivali i redovni - kraljevski novac. To su privatna izdanja koje numizmatika definira kao "novac kovan za", a ne kao "novac kovan od". Nisu kovana ni na temelju prava kovanja novca, niti je osoba (ustanova) kojoj su pripadala trebala imati svoju kovnicu novca. Izrađivana su u postojećim kraljevskim kovnicama koje su im prepuštane u zalog, zakup, za naplatu ratnih troškova ili drugih dugovanja. U radu je navedeni materijal izdvojen iz ukupnoga ugarskog numizmatičkog korpusa i sistematiziran kronološki, prema novčanim vrstama, kategorijama osoba i ustanova za koje je kovan, kao i prema načinima označavanja. Primjena navedene metode izravno je rezultirala rasvjetljavanjem povijesno-društveno-monetarno-političkog konteksta i njegovih sudionika, te omogućila da se od toga materijala formira potpuno zasebna cjelina unutar ukupnog numizmatičkog korpusa. Za nekoliko dosadašnjih rješenja, ovdje ocijenjenih kao očite i krupne pogreške, provedeni su ispravci.

Ključne riječi: privatno kovanje novca, komornik, rizničar, namjesnik, zapovjednik, regent, gubernator, kraljevski dvor, Ugarska

Uvod

Specifična vrsta ugarskoga srednjovjekovnog novca jesu zlatni guldeni, denari i njegove frakcije, te oboli koje su privatne osobe kovale s kraljevim odobrenjem. To je novac istoga izgleda kao što je kraljevski, redovni, ali njega se razlikuje po oznakama koje upućuju na osobu za koju je kovan: bilo njenim znakom ili grbom, bilo znakom kovničara/komornika koji ga je za nju kovao ili je upravljao kovanjem.¹ Takav je novac proizvod razvoja i transformacija financijsko-kovničkoga sustava Ugarskoga Kraljevstva od druge polovice XIV. stoljeća. Kovnicom, bilo samostalnom ili onom uz rudnik, upravljao je kovničar (*comes camerae monetarum*) koji je bio godišnji zakupnik privatnim ugovorom obvezan kralju. Kovničari (obično građani, dijelom njemačkog podrijetla) nadgledali su vađenje rude, poštivanje rudarskog zakona, prikupljanje rudarskih poreza (*urbura*), rad kovnice, zamjenu plemenitih metala prema monopolu kovnice, izradu legura i samo kovanje novca. Bili su stručnjaci za vođenje kovnice i proces proizvodnje te su nadzirali, sebi podređene, njegove sudionike: familijare, sluge i stručne radnike (*familiares, servientes, officiales*) i arbitrirali među njima. Rad komornika kontrolirao je voditelj kraljevske financijske uprave, čiji je nadzor nad izradom novca okončan u doba

¹ Sličan postupak izrade državnoga novca od strane privatnih osoba primjenjivao se u pojedinim zemljama i u XIX. stoljeću. Privatni je posjednik svoju plemenitu kovinu odnosio u državnu kovnicu da bi se tamo iz nje iskovala točno propisana količina državnoga novca koji je, uz plaćanje dažbina, postajao njegovo vlasništvo.

kralja Sigismunda kada je prešao u nadležnost zemaljskog kontrolora (*summus probator*), a financijskim poslovanjem upravljali su sami zakupnici kovnica. Tek je pod Matijašem Korvinom financijska uprava ponovno centralizirana.² Od Sigismundova doba kralj je kovnice prepuštao magnatima u zalog, zakup, za naplatu dijela njihovih ratnih troškova ili druga dugovanja. Magnati su tako svoja prava naplaćivali kujući za sebe u kraljevskoj kovnici, vrlo često dovodeći tamo svoje komornike/kovničare. Tako se javljaju prvi novci feudalnih gospodara koji su dobili odobrenje za kovanje kraljevskoga novca. Monetarna posljedica ogromnih troškova unutrašnjih sukoba oko prevlasti i ratova protiv Turaka tijekom doba nesloge, koje je slijedilo poslije smrti kralja Alberta, bile su velika količina sitnog novca i neograničena inflacija. I tada su brojne bogate privatne osobe dobile prava kovati kraljevski novac.³ Doba vladavine Ladislava V. Posmrtnoga obilježeno je učestalim krivotvorenjem i uopće lošom kvalitetom novca. Pod kontrolom kraljevske administracije bila je samo kovnica u Kremnici. Kovnicu u Košicama držao je Jan Jiskra, a one istočne, posebice najvažniju u Hermannstadtu, bile su (do njegove smrti 1456. godine) u posjedu Ivana (Janka) Hunjadija, koji je inače onemogućavao centraliziranje kovanja novca. Reforma financijske uprave započela je 1464. godine kada su za ubiratelje tridesetine (*comites tricesimarum*) i komornike u Kremnici, Košicama i Hermannstadtu postavljeni budimski građani Johann Eruszt, Stefan Kovács i Lorenz Bajoni. Zajednička uprava za ubiranje carina i kovanje novca trajala je do 1466. godine. Sljedeće godine postavljenjem Johanna Erusztza za rizničara (tu je službu obavljao deset godina) započela je financijska i novčana reforma. Njome su svi kraljevski prihodi, osim onih od kraljevih posjeda, slijevali u riznicu i došli pod kontrolu rizničara kao i djelovanje rudarskih, novčanih–kovničarskih i solnih komornika. Prihod od kovnica i rudarskih komora povećan je s 44 tisuće (1462.) na 60 tisuća guldena (1475.). Prema izračunu M. Gyöngyössya riznica je 1480-ih godina uprihodovala oko 43 tisuće zlatnih guldena od kovnica novca koje su ih tijekom tog razdoblja kovalе između 335 i 355 tisuća na godinu. Iz izvješća o zamijenjenom zlatu i iskovanim guldenima iz kovnice Nagybánya za 1481. i 1482. godinu slijedi zaključak o godišnjem kovanju 174 tisuće zlatnika.⁴

Dvovlašće koje je nastupilo poslije smrti kralja Ljudevita II. Jagelovića (1526.) i trajalo sve do smrti Ivana Zapolje 1540. godine, ostavilo je traga na numizmatičkom materijalu. Ne samo da su u tom razdoblju i Zapolja i Ferdinand Habsburški kovali novce s naslovom kralja, nego su i brojni magnati kovali novac, a onaj kvalitetom i kovinom slab još i bez kraljevske dozvole. Javljaju se i loše krivotvorine samoga kraljevskog novca, niske sadržine plemenite kovine, nesuvislih legendi, slabo izrađenih prikaza i loše imitiranih novčanih oznaka ili bez njih. Tridesete godine XVI. stoljeća vrijeme je procvata privatnih izdanja. Tek je za nekoliko desetljeća Ferdinand Habsburški bio dovoljno moćan da ih suzbije.⁵

² Gyöngyössi, Márton, Der ungarische Goldgulden - Die bedeutendste Währung Mitteleuropas im Spätmittelalter, Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 56 1-3, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005., str. 385.-386.

³ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters (1325-1540), Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz, 1974., str. 13.; Huszár, Lajos, Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute, Battenberg, München, 1979., str. 93.; Pohl, Artur, Münzzeichen und Meisterzeichen auf Ungarischen Münzen des Mittelalters 1300–1540, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt-Akadémiai Kiadó, Graz-Budapest, 1982., str. 44.

⁴ Gyöngyössi, Márton, Der ungarische Goldgulden, str. 388.-391., 392.

⁵ Huszár, Lajos, Münzkatalog Ungarn, str. 136.

Na zlatnim guldenima grb se ugarskoga kralja nalazi od 1353., a svetac zaštitnik, kralj Ladislav od 1357. godine. Kraljevski je grb složen i jedno njegovo polje uvijek označava trenutnoga vladara; kao što je npr. gavran s prstenom u kljunu s malim polumjesecom iznad, označavao Matiju Korvina. Takvi su prizori na zlatnicima ostali nepromijenjeni do 1470. godine, kada, poslije reforme srebrnoga novca kralja Matije Korvina, Madona s Isusom djetetom dolazi na mjesto kraljeva grba. Do 1479./1480. godine Madona je nosila veo, a od tada krunu, što je zadržano i pod Ivanom Zapoljom, osim na zlatnicima kovanim u Klausenburg između 1537. i 1540. godine, gdje se pod protestantskim utjecajem uklanja Madona i ponovno uvodi vladarski grb; odnosno 1539. godine kada se grb javlja umjesto sv. kralja Ladislava. Jedina iznimka u odnosu na cjelokupni opisani proces jest zlatnik drukčijega promjera kovan u Kremnici između 1446. i 1452. godine za zemaljskoga zapovjednika Gornje Ugarske, Jana Jiskru (navodno kao vazala cara Fridrika III.), s grbom Ladislava V. Posmrtnoga na aversu i orlom na reversu. Na zlatnim se guldenima godina kovanja javlja od 1503.⁶

U uobičajenom načinu označavanja novca prvo je slovo oznaka mjesta u kojem se nalazila kovnica, a drugo je oznaka komornika, kovničara ili druge osobe odgovorne za kovanje. Umjesto početnog slova imena također su korišteni znak, grb, figura s grba ili monogram. S rastom utjecaja plemstva rizničari su i ostali magnati kojima je dodijeljeno pravo kovanja često koristili svoje grbove ili njihove dijelove da bi označili svoje kovove. Zlatni guldeni kovani za rizničare nosili su njihove grbove, a znakovi komornika bili su izostavljeni. Kada zlatni guldeni nose oznake komornika, one najvećim dijelom odgovaraju oznakama na srebrnom novcu za čije kovanje su te osobe bile odgovorne. Grbovi ili njihove figure nalaze se i na zlatnim guldenima kovanim u Hermannstadtu pod nadzorom kraljevskog sudca ili, zakupom kovnice, gradonačelnika.⁷

Njemački nazivi službi vezanih za kovanje novca, vođenje i rad u kovnici, riznici, pravo na kovanje novca, te državnih, vojnih, sudbenih službi i sl.⁸ u ovome su radu prevedeni na naš jezik* prema značenjima datim u djelima J. C. Adelunga,⁹ te H.

⁶ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 15.; Huszár, Lajos, Münzkatalog Ungarn, str. 93.; Pohl, Artur, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 72., 73.

⁷ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 13., 19.; Huszár, Lajos, Münzkatalog Ungarn, str. 93.; Pohl, Artur, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 10., 73.

⁸ Najčešći su izrazi Kammer, Münzkammer, Bergmünzkammer, Kammergraf, Kammergrafschaft, münzprägender Kammergraf, Oberkammergraf, Titular-Oberkammergraf, Münzmeister, Pächter, Prägerecht, Schatzmeister, Landeswarden, Münzprüfer, Münnzeichen, Meisterzeichen, Generalvikar, Vikar, Stellvertreter, Gouverneur, Gubernator, Komtur, Landeskommandant, Obergespan, Gespan, Burghauptmann, Königsrichter, Bürgermeister, Salzkämmerer, Salz- und Bergwerkskammer, Berg-, Münz- und Salzkammergrafen, Münz- und Bergkammern.

* *Napomena lektora:* U tekstu autora članka ostavljen je izraz *naš jezik* iako nije objašnjeno koji jezik obuhvaća taj izraz. Inače opći tekst članka prilagođen je hrvatskom standardu kojim se objavljuju tekstovi u Numizmatičkim vijestima. Iznimno su ostavljena neka imena i neki nazivi kako ih je naveo autor članka, a mogli bi se obuhvatiti autorovim izrazom naš jezik.

⁹ Adelung, Johann Christoph, Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart Zweyter Theil von F – L, B. Ph. Bauer, Wien, 1811., str. 1485–1486. http://woerterbuchnetz.de/Adelung/call_wbgu_i_py_from_form?sigle=Adelung&lemid=DK00217&hitlist=&patternlist=&mode=Vernetzung (pristupljeno 29. svibnja 2020.)

Emmeriga.¹⁰ Najčešći naziv *Kammergraf* (*komorni grof*) preveden je izrazom *komornik* prema Hrvatskoj enciklopediji, gdje se uz ostala značenja navodi: “U srednjovjekovnoj Bosni komornik koji je bio upravitelj kovnice ujedno je čuvao kraljevo blago i utjerivao državne prihode.”¹¹ Nekoliko izraza nalazi se i u konzultiranim radovima na mađarskom jeziku.¹² Kada su u pitanju nazivi gradova, posjeda i zemalja prednost je, kod onih za koje postoje odgovarajući nazivi, data našem jeziku; te njemačkom, mađarskom i zapadnoslavenskim jezicima gdje naših naziva nema; a u slučaju Transilvanije prednost uživa naš naziv Sedmogradska, a ponegdje smo koristili i mađarski Erdelj. Izraz županija (tj. župan) koristili smo samo u slučaju Požege, a za mađarske slučajeve s kojima se susrećemo, zbog transformacija, uspostavljanja i gašenja županija kroz povijest što je utjecalo na fluidnost samog pojma, zadržali smo izraz komitat.

U rad smo uvrstili sve primjerke novca koje je A. Pohl u svoja dva iscrpna djela označio privatnim, dajući uz njih napomene *kovanje za* (*Prägung für*); *za* (*für*) ili slično. Iste je napomene A. Pohl davao i uz novce koje su ugarski vladari kovali za strane osvojene ili dobivene zemlje, a koji su se, zbog poštovanja njihovog političkog i pravnog kontinuiteta pod novim vladarima, razlikovali od ugarskih državnih novaca iako su svi svoja ishodišta imali u istim kraljevskim osobama. Ti se novci u ovome radu ne obrađuju jer su svojom suštinom državni. Kronološkom organiziranju svojih kataloga (prema vladarima) A. Pohl je pridodao i onu prema vrstama novca - nominalnim vrijednostima (u jednoj se knjizi obrađuju zlatni guldeni, a u drugoj novci nižih vrijednosti od ostalih kovina). Pohlovi katalogi obuhvaćaju sav ugarski novac kovan između 1300./1325. i 1540. godine, pa se stotinjak napomena o privatnim kovanjima doslovce utopilo u bezbrojno bogatom korpusu ugarskoga srednjovjekovnog novca. Zbog takve organizacije kataloga značajnoj karakteristici monetarne povijesti i prakse ugarskoga srednjovjekovlja – privatnom kovanju kraljevskoga novca i njegovom označavanju specifičnim znacima, utemeljenom u jasnim razlozima monetarne i fiskalne naravi – osim ponegdje sporedno u tekstualnim dijelovima A. Pohl nije pridavao potrebnu pažnju i ostala je gotovo potpuno nenaglašena i neuočljiva. Otvorilo se pitanje dodatnih sistematiziranja navedenog materijala koja će uz kronološki pristup i onaj prema vrstama novca rasvijetliti povijesno–društveno–monetarno–politički kontekst osobito burnog vremena u trajanju duljem od 120 godina i neke njegove zanemarene sudionike, uz prevrednovanje značaja nekih već poznatih. To je, uz ispravljanje nekoliko očitih, ponekad vrlo krupnih, grešaka, tema ovoga rada.

Nikola od Redwitza, Teutonski viteški red na Donjem Dunavu i knez Vlad II.

Nikola od Redwitza bio je zapovjednik Teutonskoga viteškog reda na Donjem Dunavu od 1430. do 1434. godine, severinski ban i naslovni glavni komornik Sedmogradske.¹³

¹⁰ *Emmerig, Hubert*, Glossar zu Münztechnik und Münzverwaltung in Spätmittelalter und früher Neuzeit, Abhandlungen der Braunschweigischen Wissenschaftlichen Gesellschaft Band LV, Braunschweigische Wissenschaftliche Gesellschaft, Braunschweig, 2006., str. 90., 102., 103., 120., 122., 125.–127., 130., 150., 155., 179.

¹¹ komornik. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32609> (pristupljeno 29. svibnja 2020.)

¹² Kormányzó, kamaraispán, kamarában, pénzverő ispán, pénzverőkamara-ispán, kémlő.

¹³ *Pohl, Artur*, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 42.; *Isti*, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 82.

Vlaški knez Vlad II. Zmaj (Drakul) bio je član Zmajskoga reda kralja Sigismunda i otac Vlada III. Drakule. Ubijen je u sukobu s Ivanom (Jankom) Hunjadijem krajem 1477. godine. Komornik koji je upravljao izradom novca kovanog za Vlada II. bio je Antonio Czáthy. O njemu vidjeti u odjeljku o novcu kovanom za i od strane Ivana (Janka) Hunjadija.

**Nikola od Redwitza, severinski ban,
zapovjednik Teutonskog viteškog reda na donjem Dunavu
doba Sigismunda (1387.-1437.)**

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
h	R	HERMANNSTADT N. od Redwitza	1430.-1434.	10 D 2-21	G *
S	R	SCHÄSSBURG N. od Redwitza	1430.-1432. 1430.-1434.	41 118-21 58 124-56	D *
h	R	HERMANNSTADT N. od Redwitza	1430.-1434.	55 124-29	

**Teutonski viteški red na donjem Dunavu
doba Sigismunda (1387.-1437.)**

h		HERMANNSTADT N. od Redwitza	1430.-1434.	10 D 2-22	G **
----------	---	--------------------------------	-------------	--------------	---------

**Vlad II., knez Vlaške
doba Sigismunda (1387. - 1437.)**

S	A	SCHÄSSBURG A. Czáthy		57 124-52	D ***
----------	----------	-------------------------	--	--------------	----------

G - zlatni guldeni (forinte)

D - denari i frakcije denara

* - znak komornika; ujedno znak osobe za koju je kovano

** - nema znaka komornika; grb ustanove za koju je kovano

*** - znak komornika; nema znaka osobe za koju je kovano

Slika 1. Oznake na novcu kovanom za Nikolu od Redwitza, Teutonski viteški red na Donjem Dunavu i kneza Vlada II.

Stefan Lazarević i Đurđ Branković

Kralj Sigismund godine 1411. dao je srpskome despotu Stefanu Lazareviću brojne posjede i neke gradove, među kojima i Nagybányju, u kojoj je dobio i pravo kovanja kraljevskoga novca. Poslije Stefanove smrti 1427. pravo je prešlo na Đurđa Brankovića, koji ga je 1443./1444. godine ustupio Ivanu (Janku) Hunjadiju na ime zaloga. Godine 1455. ponovno je u Nagybányji za njega kovan sitni novac, a za Ivana (Janka) Hunjadija i navodno Nikolu Iločkoga zlatni,¹⁴ radi priprema za otpor Turcima. Ukupno je za njega kovano jako malo novca. Umro je 1456. godine. Novci kovani za srpske despote mogu se razaznati samo prema oznakama kovnice i komornika: n–S (Nagybánya–Stjepan Remetei) i n–W (Nagybánya–Nikola Wasserpauch).¹⁵ Stjepan Remetei (vjerojatno iz Remeta) od 1411. godine bio je blagajnik i komornik srpskih despota. Njegovu su oznaku n–S despoti imitirali i na svome srpskom sitnom novcu.¹⁶ Građanin Nagybányje Nikola Wasserpauch bio je oko 1433. godine komornik i kovničar despota Đurđa Brankovića, koji je njegovu oznaku n–W kasnije koristio i na svojim srpskim novcima.¹⁷

Dva denara s grbom Ivana (Janka) Hunjadija unutar složenoga grba na aversu i figurom Đurđa Brankovića na revresu ranije su, što je preuzeo i A. Pohl, pogrešno definirana kao prigodni zajednički novac kovan u povodu zaruka (1451.) i svadbe (1455.) Matije Hunjadija i Elizabete Celjske. Mišljenje da se radi o novcu koji je Đurđ Branković kovao kao vazal Ivana Hunjadija u kratkom razdoblju od mjesec-dva dana 1453. godine iznio sam u svome ranijem radu,¹⁸ pa pozivam čitatelje da argumente tamo pogledaju.

¹⁴ O zlatnicima navodno kovanim za Nikolu Iločkoga vidjeti dalje u ovome radu.

¹⁵ Pohl, *Artur*, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters*, str. 13.; *Isti*, *Münzzeichen und Meisterzeichen*, str. 26., 30., 55., 84.

¹⁶ Pohl, *Artur*, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters*, str. 42.; *Isti*, *Münzzeichen und Meisterzeichen*, str. 82.

¹⁷ Pohl, *Artur*, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters*, str. 44.; *Isti*, *Münzzeichen und Meisterzeichen*, str. 84.

¹⁸ Sulejmanagić, *Amer*, *Novac podložnika bosanskih vladara*, *Numizmatičke vijesti* 66, Zagreb, 2013., str. 70.–72.

**Stefan Lazarević
doba Sigismunda (1387. - 1437.)**

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
n	S	NAGYBÁNYA S. Remetei	poslije 1411.	13 D 2-43	G
n	Œ	NAGYBÁNYA S. Remetei	poslije 1411.	13 D 2-44	*
n	S	NAGYBÁNYA S. Remetei	do 1427.	41 118-15	D
					*

**Đurđ Branković (1. dio)
doba Sigismunda (1387. - 1437.)**

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
n	W	NAGYBÁNYA N. Wasserpauch	od 1433.	14 D 2-48	G
n	S	NAGYBÁNYA S. Remetei	1427.-1430.	52 123-10	*
n	R	NAGYBÁNYA S. Remetei (?)	1427.-1430.	52 123-11	D
n	W	NAGYBÁNYA N. Wasserpauch	1433.	41 118-17	*
n	W	NAGYBÁNYA N. Wasserpauch	1433.	57 124-46	

doba Alberta (1437. - 1439.)

n	S	NAGYBÁNYA S. Remetei	1439.	17 E 2-4	G
n	S	NAGYBÁNYA S. Remetei	1438. 1438. 1439.	60 125-2 60 126-3 61 127-8	D
					*

G - zlatni guldeni (forinte)

D - denari i frakcije denara

* - znak komornika; nema znaka osobe za koju je kovano

Slika 2. Oznake na novcu kovanom za despote Stefana Lazarevića i Đurđa Brankovića (1. dio)

Đurađ Branković (2. dio)
doba interregnuma (1439. - 1440.)

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
n	S	NAGYBÁNYA S. Remetei	1439.-1440.	63 133-2	D *

doba Vladislava I. (1440. - 1444.)

n	S	NAGYBÁNYA S. Remetei	1440.-1441.	18 F 1-6	G *
n	W	NAGYBÁNYA N. Wasserpauch	1440. 1442.	65 135-14 71 141-11	D *

doba Ladislava V. Posmrtnoga (1453. - 1457.)

n	S	NAGYBÁNYA	1455.	96 187-8	D *
n	∞	NAGYBÁNYA	1455.	97 187-10	

Đurađ Branković, vazal Ivana (Janka) Hunjadija

			do 1453.	95 185 B	D **
			do 1453.	95 185 C	

G - zlatni guldeni (forinte)

D - denari i frakcije denara

* - znak komornika; nema znaka osobe za koju je kovano

** - grb Ivana Hunjadija unutar složenoga grba na aversu,
 figura Đurđa Brankovića na reversu; ranije pogrešno
 definirano kao prigodni zajednički novac kovani
 1451. i 1455. godine u povodu zaruka i svadbe
 Matije Hunjadija i Elizabete Celjske

Slika 3. Označe na novcu kovanom za despota Đurđa Brankovića (2. dio)

Kraljevi i kraljice

Izradom novca za kralja Alberta upravljala su dvojica komornika. Michael Nadler bio je komornik Budima 1434., a 1439. godine tu je dužnost s njim obavljao Johannes Bardi-Noffry. U Požun (Bratislava–Preßburg) kod kraljice Elizabete prebjegao je 1440. i vratio se uz amnestiju i povrat imovine za četiri godine.¹⁹ Njegove su oznake B–n i B–M pod zvjezdicom.²⁰ Nicolaus Pfeffersack je bio gradonačelnik Hermannstadta 1420. i 1430./1431., te tamošnji komornik ili zakupnik kovnice 1438./1439., 1441. i 1444. godine. Njegova oznaka je monogram H–I,²¹ odnosno ligatura P–F–R.²²

Za kraljicu Elizabetu izradom su novca također upravljala dva komornika. Konrad Polner, građanin Levoče (Leutschau), bio je komornik u Kremnici od 1440. do 1447., a komornik kraljice Elizabete 1440./1442. godine. U njezino ime i ime Jana Jiskre kovao je novac za maloljetnog Ladislava V. Posmrtnoga. Njegova je oznaka bila K–P.²³ Wolfgang Raneys (Ranes), bio je kovničar kraljice Elizabete u Požunu 1441./1442. godine. Njegove su oznake P–R i L–P.²⁴

¹⁹ *Magyar Nemzeti Levéltár* (Mađarski državni arhiv, MNL), *Diplomatikai levéltár (DL) / Diplomatikai Fényképgyűjtemény (DF)*, DL–DF 13788

²⁰ *Pohl, Artur*, *Münzzeichen und Meisterzeichen*, str. 80.

²¹ *Pohl, Artur*, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters*, str. 42.; *Isti, Münzzeichen und Meisterzeichen*, str. 81.

²² *Gyöngyössi, Márton*, *Pfeffersack Miklós nagyszabesi kamaraispánsága - Adalék a pénzverde és a városi vezetőréteg kapcsolatához*, *Urbs - magyar várostörténeti évkönyv 12*, Budapest, 2017., str. 69.–70.

²³ *Pohl, Artur*, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters*, str. 42.; *Isti, Münzzeichen und Meisterzeichen*, str. 81.

²⁴ *Pohl, Artur*, *Münzzeichen und Meisterzeichen*, str. 82.

doba Alberta (1437. - 1439.)					
OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
B	†	BUDIM M. Nadler	1439.	62 130-1	
h	B	HERMANNSTADT N. Pfeffersack	1439.	62 130-5	O *
α	K	KOŠICE	1439.	62 130-6	
doba nesloge (1439. - 1442.) Elizabeta poslije Albertove smrti					
K	P	KREMNICA K. Polner	1440.	17 E 2-5	G *
Elizabeta					
K	P	KREMNICA K. Polner	1440.	63 130-2	O *
L	P	POŽUN (BRATISLAVA) W. Raneyš	1441.	63 130-3	
Ladislav V. Posmrtni					
B	S	BUDIM		63 130-4	O *
doba Vladislava II. (1490. - 1516.) Ana					
K	†	KREMNICA	1502.-1506.	125 248-3	O **

G - zlatni guldeni (forinte)
O - oboli
* - znak komornika; nema znaka osobe za koju je kovano
** - nema znaka komornika; znak osobe za koju je kovano

Slika 4. Oznake na novcu kovanom za kraljeve i kraljice

Kraljevski dvor

Komornici koji su upravljali izradom novca kovanog za kraljevski dvor u doba Ladislava V. Posmrtnoga bili su Christophorus iz Firence (de Florentia) i Antonio Czáthy. O njima vidjeti u odjeljku o novcu kovanom za i od strane Ivana (Janka) Hunjadija.

doba Ladislava V. Posmrtnoga (1453. - 1457.)					
OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
		NAGYBÁNYA C. de Florentia i A. Czáthy	1455.-1456.	21 H 2-9	G *
doba Ivana Zapolje (1526. - 1540.)					
		NAGYBÁNYA -	1535.	56 N 3-3	
		NAGYBÁNYA -	1535.	56 N 4	G *
		KLAUSENBURG -	1535.	58 N 8-4	
		KLAUSENBURG -	1535.	58 N 10	

G - zlatni guldeni (forinte)
*** - znak ustanove za koju je kovano**

Slika 5. Oznake na novcu kovanom za kraljevski dvor

Namjesnici i zapovjednici

Privatna izdanja magnata kojima su dodijeljene najviše časti mogu se pratiti od doba interregnuma (1445.–1446.) do kraja vladavine kralja Matije Korvina.

Lovro Héderváry do 1437. godine obnašao je visoke službe za kralja Sigismunda i te je godine postao palatin. Umro je 1447. godine kao požeški župan.

Matija Gathalóczy od 1438. do 1457. godine bio je biskup Vaca i Vesprima, te član državna vijeća. Novac za njega kovan je između 1440. i 1453. godine na temelju

prava na kovanje koje mu je dodijelio kralj Vladislav I. godine 1440. To je pravo Matija uživao zajedno s zapovjednikom dvorca u Vesprimu.²⁵

Pavao Bánfi (Banić) od Donje Lendave (de Alsólendva) bio je veliki zemljoposjednik. Dobio je privilegij kovanja od kralja Vladislava I. na temelju kojega je između 1440. i 1453. godine kovao ugarski i austrijski novac. Oznake na njegovom novcu bile su A–P i A–B, a njegova brata Stjepana i sina Ivana A–S i A–I.²⁶

Jan Jiskra kraljičinim imenovanjem bio je zemaljski zapovjednik Gornje Ugarske od 1440. do 1452. godine. Tamo je zauzeo kovnice Kremnica i Košice.²⁷ Zlatnik kovan za njega, s orlom i drukčijega promjera, jedina je iznimka od prakse zadržane do 1470. godine prema kojoj je novac nosio složeni grb trenutno vladajućega kralja.²⁸ Peter Kolner (Koler) bio je komornik Jana Jiskre u Kremnici između 1444. i 1452. godine,²⁹ a Christian Rüssel 1455., kada mu je ta kovnica dana u zalog i zakup. Kovao je s oznakom K–R.³⁰

Nikola Iločki, mačvanski ban, zajedno s Ivanom (Jankom) Hunjadijem, zbog podrške izabranom kralju Vladislavu I., godine 1438. imenovan je sedmogradskim vojvodom i zapovjednikom obrane južnih područja od Turaka, za što im je omogućena nadoknada troškova dijelom kovanjem novca.³¹ Za Nikolu Iločkoga, kao namjesnika u Hermannstadtu tijekom interregnuma poslije kraljeve smrti, kuje se novac, isto kao i srebrni novac za njegova upravitelja Ivana Hunjadija. Tijekom podjela u zemlji 1440. godine Hermannstadt se našao u rukama pristalica kraljice Elizabete, pa su Ivan Hunjadi i Nikola Iločki gubitak te značajne kovnice morali nadomjestiti otvaranjem novih kovnica u Kronstadtu, Klausenburgu i Schäßburgu, gdje se za njihove vojne potrebe kovao sitni novac. Kovnica u Kronstadtu nekoliko je puta djelovala kao ogranak kovnice u Hermannstadtu. Zajedničkim pismom gradskoj upravi Kronstadta vojvode traže da se, kao i prethodne 1440. godine, nastavi kovati novac. Poslije pogibije kralja u bitci kod Varne Nikola Iločki bio je član Državnoga vijeća, te još glavni namjesnik i zemaljski zapovjednik.³² Vlada kralja Ladislava V. Posmrtnoga njegovim je stupanjem na vlast 1453. godine imenovala Nikolu Iločkoga zemaljskim zapovjednikom Gornje Ugarske umjesto Jana Jiskre.³³ Poslije ubojstva Ulrika Celjskoga i kraljeva odlaska u Prag bio je član suda krvi, koji je obezglavio Ladislava Hunjadija 1457. godine, te zapovjednik snaga protiv pobunjenih pristalica toga roda.³⁴ Rod Hunjada Nikola je Iločki ponovno podržao pri izboru Matije za kralja. Matija Korvin kasnije je Nikolu Iločkoga postavio

²⁵ Pohl, Artur, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 77.

²⁶ Isto, str. 74.

²⁷ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 13.

²⁸ Pohl, Artur, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 72.

²⁹ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 41.

³⁰ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 42.; Isti, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 82.

³¹ Nikola Iločki je s Ivanom (Jankom) Hunjadijem bio erdeljski vojvoda do 1446. godine, a poslije je istu dužnost obavljao i čast nosio s Emerikom (Bubekom) Bebekom (od 1446. do 1448.), Ivanom Rozgonyijem (od 1449. do 1458.) i s Ivanom Pongráczom od Dengelega (od 1462. do 1465.).

³² MNL, DL–DF 13732

³³ MNL, DL–DF 14728

³⁴ MNL, DL–DF 93277

za kralja Bosne, čime je dobio pravo da kuje svoj vlastiti novac; prvo prema novcu kralja Matije, a kasnije prema novcima akvilejskih patrijarha Antonija Panciere (1407.-1418.) i Ljudevita od Tecka (1419.-1435.). Nikola je umro 1478. godine.³⁵ Prema Arturu Pohlu denari kovani su za Nikolu Iločkoga u dvorcu Keve između 1441. i 1444. godine s oznakom G nose inicijal imena Gasparo. Radi se o Kasparu de Kallisu (Gaspar de Colléi), Nikolinom kovničarskome komorniku, upravitelju komitata Keve (Cuvin), kraljevskome solnom komorniku Sedmogradske. Za Kaspara, preko isprave koju je Elemér Mályusz datirao u vrijeme oko 1444. godine,³⁶ znamo da je bio kovničar u dvorcu Keve. Pomagači su mu bili braća Angelo i Francisco Manini. Za Nikolu je vodio kovanje novca u kovnici Lippa. Kaspara je Nikola Iločki namjeravao poslati u Hermannstadt da mu organizira kovanje novca,³⁷ ali je 1445. godine ta dužnost, ipak, pripala drugom čovjeku poznatom kao Peppo Italicus (Italus Pepo), koji je vjerojatno bio brat Angela i Francisca Maninija i s njima radio za Nikolina prijatelja Gaspara. Peppu i njegovoj braći Eduardu (Odoardo) i Angelu 1450. godine Ivan (Janko) Hunjadi dodijelio je ugarsko plemstvo i posjed prema kojem su se zvali *od Szentpéterszega*. Peppo je umro oko 1453. godine. Njemu se može pripisati izrada obola za Nikolu kao namjesnika iz 1445./1446. godine sa znakom H–H s križem, pri čemu bi H bila oznaka kovnice Hermannstadt, a križ bi označavao Peppu; dok Nikola Iločki nije oznakom naveden na novcu (osim ako jedno od slova H nije njegov znak). O tim obolima svjedoči isprava izdana u Vesprimu 10. ožujka 1445. godine, kojom je Nikola zatražio od gradskih vlasti dopuštenje da njegov komornik u tamošnjoj kovnici kuje za njega.³⁸

Posljednji Celjski grof Ulrik II. pretendent na bosansko kraljevstvo i češko namjesništvo, bio je pred smrt ban cijele Slavonije i namjesnik Ugarske. Ubio ga je Ladislav Hunjadi, sin Ivana (Janka) i brat Matije Korvina u Beogradu 1456. godine.

Za Stjepana Zapolju kao zemaljskog zapovjednika, guvernera Šleske i Donje Austrije kovani su u Vroclavu između 1474. i 1481., te u Beču između 1487. i 1490. godine, denari s oznakama S–W i –W.³⁹

Za Balásza Magyara (Mayerbalaas – Blaž Mađar – Blaž Podmanicki), vojnoga zapovjednika u češkom ratu, kovani su jednostrani češki penezi u Češkim Budejovicama (Přemysl von Budweis) poslije 1470. godine. Bio je hrvatsko-slavonski ban i vrhovni vojni zapovjednik u Bosni, a vodio je postrojbe na Otranto i Krk.⁴⁰

³⁵ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 43.; *Isti*, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 60.–62., 66.–67., 84.

³⁶ MNL, DL–DF 48266

³⁷ Pohl, Artur, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 58., 78.; Gyöngyössy, Márton, Florenus – Numizmatikai adatok a késő középkori magyar–firenzei gazdasági kapcsolatokhoz I., Folia Archaeologica LVII., Budapest, 2015–2016., str. 161.–162.

³⁸ Pohl, Artur, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 81.; Gyöngyössy, Márton, Florenus, str. 162.–163.; MNL, DL–DF 102494; Pohl, Artur, Újlaki Miklós pénzverési rendelete Szeben városához 1445–ben, Numizmatikai Közlöny 1 / 68–69, Budapest, 1969.–1970., str. 74.

³⁹ Pohl, Artur, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 84.–85.

⁴⁰ *Isto*, str. 79.

doba interregnuma (1445. - 1446.)**Lovro Héderváry, palatin, zemaljski zapovjednik**

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
B	Ñ*	BUDIM	1445.-1446.	88 173-3	D *
B	†	BUDIM	1445.-1446.	88 173-4	

Matija Gathalóczy, biskup, zapovjednik područja

W	I	VESPRIM	1445.-1446.	88 173-8	D *
---	---	---------	-------------	-------------	--------

Pavao Bánfi (Banić), zapovjednik područja

A	†	DONJA LENDAVA	1445.-1446.	88 174-1	O *
---	---	------------------	-------------	-------------	--------

Jan Jiskra, zemaljski zapovjednik Gornje Ugarske

K	R	KREMNICA	1445.-1446.	88 173-6	D *
---	---	----------	-------------	-------------	--------

Nikola Iločki, namjesnik

H	†	HERMANNSTADT I. Peppo	1445.-1446.	89 174-4	O *
---	---	--------------------------	-------------	-------------	--------

Jan Jiskra, zemaljski zapovjednik Gornje Ugarske

K	P	KREMNICA P. Koler	između 1446. i 1452.	20 H 1	G *
---	---	----------------------	-------------------------	-----------	--------

G - zlatni guldeni (forinte)**D - denari i frakcije denara****O - oboli***** - znak komornika; nema znaka osobe za koju je kovano***Slika 6. Oznake na novcu kovanom za namjesnike i zapovjednike (I.)*

**Ulrik II. Celjski (područje pod zaštitom)
doba Jana Jiskre (1440. - 1452.)**

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
S	D	SCHMÖLL- NITZ (?)	1451.-1452.	86 163-2	O *
			1452.	86 166-2	D *
L	D	LEUT- SCHAU (?)	1451.-1452.	86	O
				163-3	*
L	L	LEUT- SCHAU (?)	1452.	86	D
				166-1	*

**Jan Jiskra
doba Ladislava V. Posmrtnoga (1453. - 1457.)**

K	R	KREMNICA C. Rüssel	1455.	21 H 2-4	G **
				22 H 3-3	
K	R	KREMNICA C. Rüssel	1455.	96	D *
				187-6	

**Stjepan Zapolja, zemaljski zapovjednik
doba Matije Korvina (1458. - 1490.)**

S	W	VROCLAV	1474.-1481.	118	D ***
				224	
S	W	BEČ	1487.-1490.	119	***
				226	
	W	BEČ	1488.-1490.	119	***
				226-4	

**Balász Magyar (Mayerbalaas), vojni zapovjednik
doba Matije Korvina (1458. - 1490.)**

		ČEŠKE BUDEJOVICE	poslije 1470.	119 227	P ****
--	--	---------------------	------------------	------------	-----------

G - zlatni guldeni (forinte)

D - denari i frakcije denara

O - oboli

P - penezi

* - znak komornika; nema znaka osobe za koju je kovano

** - kovao prema založnom pravu

*** - sa znakom i bez znaka osobe za koju je kovano

**** - nema znaka komornika ni osobe za koju je kovano

Slika 7. Oznake na novcu kovanom za namjesnike i zapovjednike (II.)

Komornici i rizničari (I.)

Peter Opitz od Seydlitz (Sedlec) bio je kremnički patricij i gradonačelnik od 1430. do 1441. godine. Mjesto je njegova podrijetla Kutná Hora (Kuttenberg–Kuttemberg). Nisu sačuvane isprave vezane za njegovu službu komornika. Germanizirani naziv obitelji Opitz je Affe, pa se lik okrunjenog majmuna nalazi na zlatnim guldenima kovanim za njega.⁴¹

Emerik (Mirko) Zapolja bio je komornik u Nagybányji između 1457. i 1460. godine, rizničar od 1461. do 1464. godine, ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije i upravitelj Bosne od 1464. do 1467. godine, zamjenik kralja u njegovoj odsutnosti 1475. godine, te palatin od 1485. do 1487. godine. Umro je 1487. godine. Njegova oznaka bila je n–e. Uspon roda Zapolja prema ugarskome prijestolju započeo je njegovim komornikovanjem.⁴² Denare za Emerika kovao je Balthasar Eggenberger (Eckenberger), kovničar cara Fridrika III. u Gradecu (Graz). Balthasara je kralj Matija Korvin angažirao 1466. godine za svoju reformu srebrnoga novca. Umro je 1493. godine. Oznake na novcu koji je kovao bile su B–e i H–e.⁴³

Urban Dóczy od Nagyluca (Vel'ka Lúč u današnjoj Slovačkoj), familijar Ivana Ernuszta, bio je od 1468. do 1481. godine bilježnik, kanonik, zamjenik rizničara i upravitelj solne i rudarske komore. Poslije je bio đurski i egerski biskup, predstavnik palatina. U njegovom grbu koji služi kao oznaka na zlatnim guldenima jesu lav s kuglom i zvijezda.⁴⁴

Peter Schaidler bio je kremnički patricij i tamošnji glavni komornik od 1486. do 1495. godine. Tada mu je povjeren nadzor nad kovanjem srebrnog novca kralja Matije Korvina. Bio je jedan od tvoraca kremničkog rudarskog zakonika iz 1492. godine. Njegove oznake bile su K–P iznad S, K–S, K–P iznad zvijezde, K–P iznad cvijeta i K–C preko I. Zadnju oznaku također je koristio Schaidlerov familijar i komornik Kaspar Stek na novcima kraljeva Matije Korvina i Vladislava II. Jagelovića, kao i onim novcima kovanim za samoga Schaidlera.⁴⁵

Sigismund Ernusz od Csáktonya (od Čakovca) bio je biskup Pečuha između 1470. i 1504. i rizničar od 1496. godine. U njegovom grbu, koji služi kao oznaka na zlatnim guldenima, jesu gradske zidine, kula i dvije zvijezde.⁴⁶ Taj je grb 1554. godine pridodan starome grbu pripadnika obitelji Zrinskih i kralj Ferdinand I. Habsburški dodijelio ga je Nikoli IV. Zrinskome. Izradom zlatnih guldena za S. Ernuszta upravljao je Bartolomej–

⁴¹ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 42.; *Isti*, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 81. Opitz je slavenska inačica imena obitelji i, kao i Affe, znači majmun. Na slovenskom se jeziku za majmuna kaže opica.

⁴² Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 44.; *Isti*, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 55., 84.

⁴³ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 40.; *Isti*, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 76.

⁴⁴ Pohl, Artur, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 80.–81.

⁴⁵ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 43.; *Isti*, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 83.

⁴⁶ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 40.; *Isti*, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 76. –A. Pohl njegov grb pogrešno opisuje kao štit s dvije zvijezde iznad crta s ukrasom u vidu biskupskoga šešira.

Bertalan Drágfy od Bélteka, komornik u Nagybányji od 1490. i sedmogradski vojvoda od 1494. godine. Grb koji je dobio od kralja (štit sa strijelom, dva sunca-zvijezde i polumjesecom) koristio je kao svoju oznaku.⁴⁷

Markus Pempflinger, obiteljskim podrijetlom iz Regensburga, vjerojatno je sin budimskoga gradskog sudca Pempflingera. Markus je 1522. i 1523. godine bio kraljevski sudac u Hermannstadtu. Preuzeo je tamošnju kovnicu i prepustio je gradu, pa je ponovno preuzeo 1526. godine. Stari grb pripadnika njegove obitelji (dvije smaknute vodoravne grede) nalazi se na zlatnim guldenima kovanim za njega. A. Pohl drži da je grb u vidu prekrštenih mačeva s krunom, koji se javlja kao znak, njegov novi grb kao kraljevskoga sudca.⁴⁸

Peter Opitz od Seydlitza doba Matije Korvina (1458. - 1490.)					
OZNAKE		KOVNICA I KOMORNİK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
K		KREMNICA P. Opitz od Seydlitza	oko 1461.-1465.	25 K 1-13	G *
Emerik (Mirko) Zapolja, rizničar u Nagybányji doba Matije Korvina (1458. - 1490.)					
B	E	BUDIM B. Egkenberger	1466.	110 211-2	D **
Urban Dóczy od Nagylucsa doba Matije Korvina (1458. - 1490.)					
K		KREMNICA -	između 1482. i 1488.	31 K 8-5	G ***
n		NAGYBÁNYA -	između 1481. i 1490.	32 K 13	
n		NAGYBÁNYA -	između 1481. i 1487.	33 K 15-8	
G - zlatni guldeni (forinte)					
D - denari					
* - znak komornika; ujedno znak osobe za koju je kovano; obitelj Opitz iz Kutne Hore nazivana je i Affe (Majmun)					
** - znak komornika; nema znaka osobe za koju je kovano					
*** - grb osobe za koju je kovano					

Slika 8. Oznake na novcu kovanom za komornike i rizničare (I.)

⁴⁷ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 40.; Isti, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 76.

⁴⁸ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 42.; Isti, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 81.

**Peter Schaider, nadkomornik u Kremnici
doba Matije Korvina (1458. - 1490.)**

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ
		KREMNICA C. Stek	1487. 1490.	118 223-4 119 226-2

D
*

doba Vladislava II. (1490. - 1516.)

		KREMNICA C. Stek	1490.-1491. 1492.-1493. 1491.-1493. 1490.-1491.	121 237 121 238-1 122 239-1 122 240-1
---	---	---------------------	--	--

D
O
*

**Sigismund Ernuszt
doba Vladislava II. (1490. - 1516.)**

		NAGYBÁNYA B. Drágfy	1490.-1496.	39 L 10-10
		NAGYBÁNYA B. Drágfy	oko 1491.	40 L 11-1
		NAGYBÁNYA B. Drágfy	1490.-1496.	44 L 20-13
		NAGYBÁNYA B. Drágfy	1490.-1496.	44 L 20-14

G
**

G - zlatni guldeni (forinte)

D - denari i frakcije denara

O - oboli

* - znak komornika; nema znaka osobe za koju je kovano

** - grbovi komornika i osobe za koju je kovano

*** - oznaka kovnice na aversu

Slika 9. Oznake na novcu kovanom za komornike i rizničare (II.)

**Markus Pempflinger (sudjelovanje)
doba Ljudevita II. (1516. - 1526.)**

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ
h		HERMANNSTADT -	1523.-1524.	53 M 11-3
h		HERMANNSTADT -	1524.	53 M 11-4
ḣ		HERMANNSTADT -	1524.	54 M 11-5
h		HERMANNSTADT -	1523.	54 M 12-1
h		HERMANNSTADT -	1525.	54 M 12-2
h		HERMANNSTADT -	1524.	54 M 13-1
h		HERMANNSTADT -	1524.-1525.	54 M 13-2
h		HERMANNSTADT -	1524.-1525.	54 M 13-3

G
*

G - zlatni guldeni (forinte)

* - grb komornika; ujedno grb osobe za koju je kovano

Slika 10. Oznake na novcu kovanom za komornika Markusa Pempflingera

Nikola III. Zrinski, Alvise (Alojzije) Gritti, Petar Petrović-Juraj Utišinović Martinušević

Nikola III. Zrinski bio je sudionik Cetingradskoga sabora 1526./1527. godine, na kojem je Ferdinand Habsburški izabran za hrvatskoga kralja. Nikolin se pečat nalazi na povelji sabora. U Gvozdanskom je kovao više vrsta novca, pa i denare kojima se A.

Pohl bavi u svome djelu i za koje, držeći se odavno ukorijenjenog mišljenja, navodi da su kovani u Kostajnici.⁴⁹ U ovome smo radu intervenirali u Pohlovo rješenje.⁵⁰

Alvise (Alozjije) Gritti bio je nezakoniti sin mletačkoga dužda. Odrastao je u Carigradu i bavio se trgovinom dragim kamenjem. Bio je posrednik između sultana i Ivana Zapolje i guverner Sedmogradske 1530. godine. Nezadovoljni magnati ubili su ga 1534. godine. Na zlatnim guldenima pojavljuje se njegov grb: u gornjem polju križ, a u donjem more.⁵¹ Na zlatnim guldenima kovanim za Alvisea Grittija u Klausenburgu 1531. godine kao znak komornika nalaze se slova M iznad A. Od komornika navedenim u djelima A. Pohla taj bi znak mogao pripadati, iako vremenski i prostorno upitno, Mathesu Armprusteru ili Jakobu Mydwescheru (Medgyesi, Schneider, Zabó), koji su bili gradonačelnici Hermannstadta 1513., 1523.–1525. i 1527.–1529.; odnosno između 1500. i 1522. godine, te komornici u istome gradu 1523.; odnosno 1493. godine.⁵²

Petar Petrović (Péter Petrovits–Petrowitsch), južnougarski zemljoposjednik, bio je srodnik i savjetnik Ivana Zapolje, te upravitelj Sedmogradske. Na zlatnim guldenima kovanim za njega u Klausenburgu 1539. godine nalaze se njegovi inicijali P–P ispod oznake kovnice (grad–kula) i grba kovničara Jurja Utišinovića Martinuševića (Georgius Utješenić–Martinuzzi) u vidu jednoroga. Fratar Juraj bio je prepošt, savjetnik, diplomat i kovničar Ivana Zapolje. Njegove oznake bile su F–G.⁵³

⁴⁹ *Mirnik, Ivan*, Srebra Nikole Zrinskog – gvozđanski rudnici i kovnica novca, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1992., str. 48., 60.–63., 69. i tabla I. (br. 1. i 2.–14.)

⁵⁰ *Pohl, Artur*, Münnzeichen und Meisterzeichen, tabela 134, br. 256.

⁵¹ *Pohl, Artur*, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 40.; *Isti*, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 77. – A. Pohl njegov grb pogrešno opisuje kao križ iznad lavlje glave.

⁵² *Pohl, Artur*, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 39.; *Isti*, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 80.

⁵³ *Resch, Adolf*, Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zu Gegenwart, In Kommission bei Franz Michaelis, Hermannstadt, 1901., str. 1.; *Pohl, Artur*, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 42.; *Isti*, Münnzeichen und Meisterzeichen, str. 77., 81.

Nikola III. Zrinski
doba Ljudevita II. (1516. - 1526.)

OZNAKE	KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ
	GVOZDANSKO -	1521. 1526.	134 256

D
*

Alvise (Alojzije) Gritti
doba Ivana Zapolje (1526. - 1540.)

N		NAGYBÁNYA -	1533.	56 N 3-2
		KLAUSENBURG M. A. (?)	1531.	57 N 7

G
**

Petar Petrović
doba Ivana Zapolje (1526. - 1540.)

		KLAUSENBURG Juraj Utišinović Martinušević	1539.	59 N 12-2
--	--	---	-------	--------------

G

D - denari

G - zlatni guldeni (forinte)

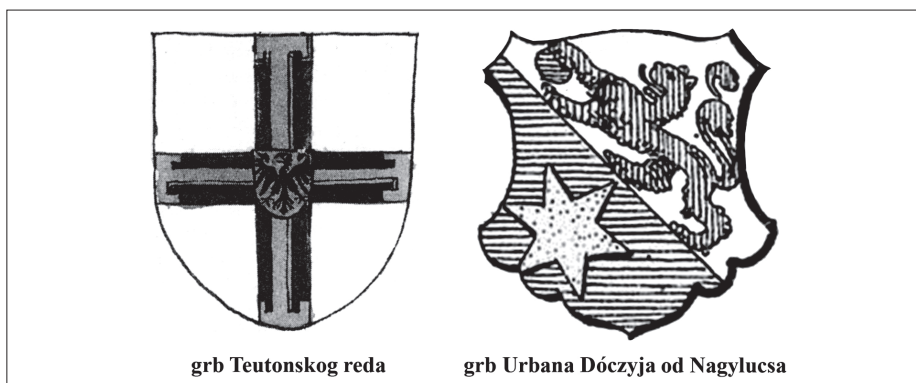
* - nema znaka komornika; grb osobe za koju je kovano

** - grb osobe za koju je kovano; inicijali komornika (?)

*** - grb komornika; inicijali osobe za koju je kovano

Slika 11. Oznake na novcu kovanom za Nikolu III. Zrinskoga, Alvise (Alojzija) Grittija i Petra Petrovića

Na ovome ćemo mjestu rezimirati načine identificiranja osoba i ustanova na novcu kovanome za njih. Uočavaju se četiri načina: 1.) grb osobe ili ustanove; 2.) znak ustanove stavljen u štit koji tako poprima oblik grba, ali nije grb sam po sebi jer nije grb te ustanove; 3.) znak osobe koji se ne nalazi u štitu i 4.) inicijali osobe. Također se uočavaju slučajevi kada su komornici i kovničari označeni znakom u obliku štita koji nije grb sam po sebi (jer nije njihov osobni grb), ali i oni kada su označeni svojim osobnim grbovima. Pregled osobnih grbova kao jasnih identifikacijskih oznaka osoba za koje su kovani novci, kao i slike dva takva zlatna guldena donosimo u nastavku.

Slika 12. Grbovi Teutonskog viteškog reda⁵⁴ i Urbana Dóczyja od Nagylucsa⁵⁵

zlatni guldeni (forinte) Vladislava II. i Ljudevita II. s grbovima Sigismunda Ernuszta (i B. Drágfyja), te Markusa Pempflingera

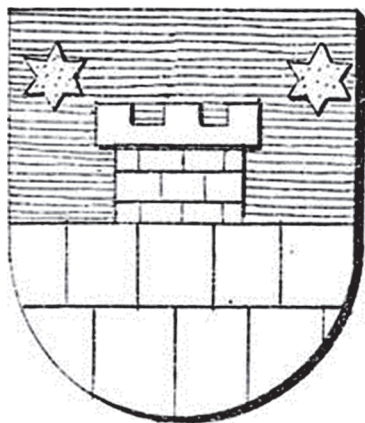
Slika 13. Zlatni guldeni s grbovima Bartolomeja Drágfyja i Sigismunda Ernuszta,⁵⁶ te Markusa Pempflingera⁵⁷

⁵⁴ Berliner Wappenbuch, Staatsbibliothek Berlin, Ms. Geneal. Fol. 271, str. 77.

⁵⁵ Csergheő, Géza, Der Adel von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephans-Krone, Bauer & Raspe, Nürnberg, 1885.-1887. 1889., 1890., 1893., tab. 109.

⁵⁶ Ruckser, David P., The Coins and Kings of Hungary to Leopold I, (str. 105.): [http://www.numismatas.com/Forum/Pdf/David Ruckser/Coins of Hungary.pdf](http://www.numismatas.com/Forum/Pdf/David%20Ruckser/Coins%20of%20Hungary.pdf) (pristupljeno 25. lipnja 2020.)

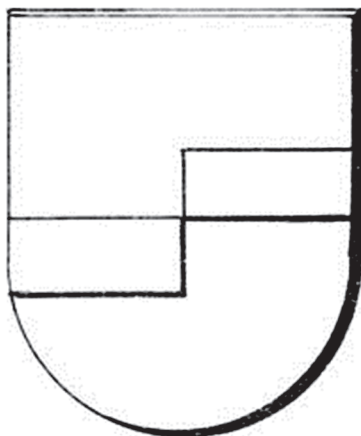
⁵⁷ Siebenbuerger.de: <https://www.siebenbuerger.de/ortschaften/hermannstadt/bilder/21327.html> (pristupljeno 25. lipnja 2020.)

**grb Sigismunda Ernuszta
od Csáktornya (Čakovca)**

**grb Bartolomeja Drágfyja
od Belteka**

grb Markusa Pempflingera

Slika 14. Grbovi Sigismunda Ernuszta,⁵⁸ te Bartolomeja Drágfyja i Markusa Pempflingera⁵⁹

⁵⁸ *Bojničić, Ivan*, Der Adel von Kroatien und Slavonien, Bauer & Raspe, Nürnberg, 1899., tab. 33.

⁵⁹ *Csergheö, Géza*, Der Adel von Ungarn, tab. 113. i tab. 359.

Slika 15. Grbovi Nikole III. Zrinskoga,⁶⁰ Alvisea (Alojzija) Grittija⁶¹ i Jurja Utišinovića Martinuševića⁶²

⁶⁰ *Bojničić, Ivan*, Der Adel von Kroatien und Slavonien, tab. 153.

⁶¹ V. *Insignia urbium Italiae septentrionalis – Nobilium Mediolanensium*, Bayerische Staatsbibliothek München, BSB–Hss Cod.icon 270, fol. 213r.

⁶² *Bojničić, Ivan*, Der Adel von Kroatien und Slavonien, tab. 142.

Ivan (Janko) Hunjadi

Ivan (Janko) Hunjadi bio je u službi kralja Sigismunda i pomagao ga u vojnim kampanjama, te je uz njega bio i na ceremoniji carskoga okrunjenja. Sudjelovao je u ratovima protiv Husita i Turaka. Za zasluge je dobio čast člana kraljevskoga vijeća. Za kralja Alberta postao je severinski ban i nastavio borbe protiv Turaka. Podržao je Vladislava Jagelovića i suprotstavio se Albertovoj udovici Elizabeti, maloljetnom Ladislavu V. Posmrtnome i Ulriku II. Celjskome. Za nagradu je dobio upravu nad Beogradom (kao kapetan) i Sedmogradskom kao namjesnik - dužnost koju je obavljao zajedno s Nikolom Iločkim. U ime Ladislava V. Posmrtnoga postavljen je 1446. godine za upravitelja-regenta Ugarske (*Regni gubernator*). Otac je ugarskoga kralja Matije Korvina. Umro je 1456. godine.

Srebrni novac za Ivana Hunjadija kovan je poslije kraljeve smrti, tijekom interregnuma, u Hermannstadtu, a kovanje zlatnih guldena premješteno je u Klausenburg i povjereno Cristophorusu iz Firence i Antoniju Czáthyju (Záthy). Kada su 1440. godine Hermannstadt zauzele pristalice kraljice Elizabete Ivan Hunjadi zajedno s Nikolom Iločkim otvorio je nove kovnice u Kronstadtu, Klausenburgu i Schäßburgu i u njima kovao sitni novac za vojne potrebe. U kovnici u Kronstadtu, kao ogranku one kovnice u Hermannstadtu, Ivan Hunjadi i Nikola Iločki kao sedmogradske vojvode zajedno su uživali pravo kovanja novca. Oni su zajedničkim pismom upravi grada 1441. godine tražili nastavak kovanja. Poslije pada Carigrada u Nagybányji i Hermannstadtu za vojne potrebe Ivana Hunjadija kovani su zlatni guldeni i denari.⁶³

Firentinac Christophorus (de Florentia; moguće da je iz obitelji Czáthy–Záthy i da mu je Antonio brat), bio je trajno uključen u financijsku upravu Sedmogradske od 1438. godine i u službi upravitelja Ivana Hunjadija od 1446. do 1452. godine. Taj građanin Klausenburga, Nagybányje i Hermannstadta bio je između 1443. i 1463. godine komornik nekoliko kovnica. Zajedno s gradonačelnikom Oswaldom i Nikolausom Wagiom bio je komornik u Hermannstadtu. S bratom Antionijem (komornik u Nagybányji 1445. godine) služio je Ivana kad je postao guvernerom i kasnije njegova sina Matiju Korvina, kojemu je 1464. i 1467. godine u Kronstadtu i Hermannstadtu kovao zlatne guldene. Antonio je prvobitno posredovao između trgovačkih društava Melanesi iz Budima i Zati (Czáthy) iz Venecije, a kasnije je bio nadzornik kovničara u kovnicama Schäßburg, Klausenburg i Nagybánya, obično zajedno s bratom Chritophorusom. Bio je građanin Klausenburga. Osim kovanja novca bio je uključen i u sedmogradsku upravu za poslove sa solju.⁶⁴

Da bi se otklonila svaka dvojba oko oznaka na zlatnim guldenima kovanim za Ivana Hunjadija u doba Vladislava II.⁶⁵ i Ladislava V.⁶⁶, usporedit ćemo ih s onima koje Ivan

⁶³ Pohl, Artur, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 11., 30., 55., 60.–62.

⁶⁴ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 39. i 44.; Isti, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 75., 76. i 85.; Gyöngyössi; Márton, Florenus, str. 161.

⁶⁵ Dva zlatna guldena Vladislava II. (1440.–1444.) s oznakama (n i štit sa šest lanaca iz središta) i (n i štit s četiri lanca iz središta) (A. Pohl, tabela 19 F 1-10 i F 1-11) iskovana su 1443./1444. godine za Ivana Hunjadija. Kovničar oba komada bio je Christophorus iz Firence.

⁶⁶ Zlatni gulden Ladislava V. Posmrtnoga (1453.–1457.) iskovan za Ivana Hunjadija 1455./1456. godine (A. Pohl, tabela 21 H 2-8) s oznakom n i štit sa šest lanaca iz središta izradili su Christophorus iz Firence i Antonio Czáthy.

sam kuje kao vladar od 1446. do 1452. godine;⁶⁷ te tako ustanoviti da su iste i u osnovi i u izgledu. Kako na novcima koje kuje kao vladar Ivana Hunjadija predstavlja štit s gavranom u složenome grbu ne može ga na njima predstavljati štit s lancima iz središta. Također takav ga znak ne predstavlja ni na novcima kovanim za njega u doba Vladislava II. i Ladislava V. Posmrtnoga. Taj znak pripada kovničarima Christophorusu iz Firence i Antoniu Czáthyju koji samo njega koriste kada rade zajedno, a Christophorus ga koristi i kada u Nagybányji radi sam, a u Hermannstadtu koristi slovo C. Ni drška mača kod svetca ne može biti oznaka kovanja za Ivana Hunjadija (kako je tumači A. Pohl), jer je i ima i nema na guldenima kovanim za njega u doba dvaju kraljeva kao i na onima koje je kovao sam kao vladar.

Znak Christophorusa iz Firence u vidu štita s lancima iz središta istovjetan je onome koji je 1454. godine na firentinskim novcima imao Francesco Alberti del Giudice. Christophorus je osim njega i slova C kao svoj znak koristio i inicijal C s križem, X. Antonijev znak je bio –A.⁶⁸

Jacobus III. (Jacobi) bio je gradonačelnik Hermannstadta između 1442. i 1462. i komornik kao zakupnik tamošnje kovnice 1444. godine. Oznaka na njegovom novcu je h–I.⁶⁹

⁶⁷ Zlatne guldene koje Ivan Hunjadi kuje kao vladar (1446.–1452.) u godinama 1446.–1447.: G 1-1 (n i štit sa šest lanaca iz središta); G 1-2 (n i štit s četiri lanca iz središta); G 2-1 (n i štit sa šest lanaca iz središta); te G 2-2 (n i štit s četiri lanca iz središta); kao i 1448.–1452.: G 3 (n i štit sa šest lanaca iz središta) iskovali su Christophorus iz Firence i Antonio Czáthy.

⁶⁸ Pohl, *Artur*, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters*, str. 39. i 44.; *Isti*, *Münzzeichen und Meisterzeichen*, str. 75., 76. i 85.; *Gyöngyössi; Márton*, *Florenus*, str. 161.

⁶⁹ Pohl, *Artur*, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters*, str. 40.; *Isti*, *Münzzeichen und Meisterzeichen*, str. 78.

Ivan (Janko) Hunjadi (1. dio)
doba Vladislava I. (1440. - 1444.)

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
I	☉	HERMANNSTADT Jacobus III. i C. de Florentia	1441.	18 F 1-4	G * ***
h	☉	HERMANNSTADT C. de Florentia	1441.	18 F 1-5	G * ***
n	☼	NAGYBÁNYA C. de Florentia	1443.-1444.	19 F 1-10	G *
n	☼	NAGYBÁNYA C. de Florentia	1443.-1444.	19 F 1-11	G * ***

zapovjednik područja u doba interregnuma (1445. - 1446.)

n	★	NAGYBÁNYA	1445.-1446.	88 173-7	D *
---	---	-----------	-------------	-------------	--------

doba Ladislava V. Posmrtnoga (1453. - 1457.)

n	☼	NAGYBÁNYA C. de Florentia i A. Czáthy	1455.-1456.	21 H 2-8	G * ***
h	☉	HERMANNSTADT C. de Florentia	1453. 1454. 1455. 1456.	22 H 4 23 H 5 23 H 6 23 H 7	G * ***
N	★	NAGYBÁNYA	1455.	97 187-9	D *

G - zlatni guldeni (forinte)

D - denari i frakcije denara

* - znak / znaci komornika; nema znaka osobe za koju je kovano
 *** - drška mača s lijeve svečeve strane

Slika 16. Oznake na novcu kovanom za Ivana (Janka) Hunjadija (1. dio)

Ivan (Janko) Hunjadi (2. dio)
doba njegove vladavine (1446. - 1452.), vladarski novac

OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
		NAGYBÁNYA C. de Florentia i A. Czáthy	1446.-1447.	19 G 1-1	G ** ****
		NAGYBÁNYA C. de Florentia i A. Czáthy	1446.-1447.	19 G 1-2 20 G 2-2	G ** **** G ** ****
		NAGYBÁNYA C. de Florentia i A. Czáthy	1446.-1447.	19 G 2-1	G ** ****
		NAGYBÁNYA C. de Florentia i A. Czáthy	1448.-1452.	20 G 3	G ** ****

G - zlatni guldeni (forinte)

D - denari i frakcije denara

**** - znak komornika; grb I. Hunjadija u složenom grbu na aversu**

***** - drška mača s lijeve svečeve strane**

****** - s i bez drške mača s lijeve svečeve strane**

Slika 17. Oznake na novcu kovanom za Ivana (Janka) Hunjadija (2. dio)

Pregledom novaca kovanih za Ivana Hunjadija, kao i onih koje je sam kovao kao vladar uočava se da za označavanje svoga novca nije koristio svoj grb postavljen na mjesto nasuprot oznake kovnice. Svi njegovi novci i oni kovani za njega na tom mjestu imaju oznake komornika, i to većina njih sa znakom u obliku štita koji nije grb jer nije njihov osobni grb, a ostali imaju inicijale i oznaku u vidu šesterokrake zvijezde.

Nakon Ivana (Janka) Hunjadija slijedi posljednja u nizu osoba za koju su kovani novci. To su bili zlatni guldeni s osobnim grbom Ivana Pongrácza od Dengelega. Taj grb jasno i bez ikakve dvojbe identificira osobu za koju je kovano.

Ivan Pongrácz od Dengelega

Važnost obitelji Ivana Pongrácza od Dengelega, koja vodi podrijetlo od starog roda Káta, uočava se u rodbinskoj vezi s Hunjadima. Elizabeta Morsinai bila je majka Ivana (Janka) Hunjadija sa svojim prvim mužem Vajkom Hunjadijem, a Klare Csolnokosi

s drugim mužem Jaroslavom Csolnokosijem. Klara je kao polusestra Ivana (Janka) Hunjadija, bila u rodbinskoj vezi s kraljem Matijom Korvinom. Brakom koji je Ivan Hunjadi ugovorio udala se za njegova prijatelja Jurja (György) Pongrácza od Dengelega, s kojim je zajedno bio dvorski vitez kralja Sigismunda. Do pogibije u bitci kod Varne 1444. godine Juraj Pongrácz, s kojim započinje uspon obitelji, bio je namjesnik Ivana (Janka) Hunjadija kao sedmogradskog vojvode od 1441. godine i važan oslonac u napredovanju Hunjadijevih. Službovanje Jurjevih sinova kod Hunjadijevih nastavljeno je i za Matije Korvina, kada su službe-položaje i posjede, te čast *barones regni* dosegli ti kraljevi nećaci.⁷⁰ Braća Ivan, Ladislav i Andrija Pongrácz vjerno su služili Matiju Korvina od samog početka njegove vladavine. Ivan Pongrácz od Dengelega početkom 1462. godine prvi je put imenovan sedmogradskim vojvodom. Njegov brat Ladislav poslije završetka studija 1461. godine milošću je kralja Matije postao upravitelj opatije u Klausenburgu (Abtsdorf–Kolozsmonostor); a mlađi brat Andrija bio je kraljevski peharnik i župan Trenčina.⁷¹ Svijetla budućnost za cijelu obitelj nije ostvarena jer je Ivan uskoro ostao bez oba brata pa se sam u areni nosio s ostalim ambicioznima magnatskim obiteljima. Oba su mu brata pala vršeci službu za rođaka kralja; Ladislav 1463. kao upravitelj Abtsdorfa (Kolozsmonostor) u sukobu s tamošnjim građanima, a mlađi Andrija u prosincu 1464. godine u bitci u Bosni. Nedugo prije Andrijine smrti kralj naređuje samostanu Abtsdorf da ga zajedno s bratom Ivanom (sedmogradskim vojvodom) uvede u posjed kraljevskog grada Mühlbacha (Szászsebesa) za vjerno služenje i lojalnost još od njegova stupanja na prijestolje. Službu kraljevskog peharnika nakon pogibije Andrije Pongrácza preuzeli su Nikola Banić Donjolendavski (Bánfi de Alsólendva) i Emerik (Mirko) Pálóczy. Ivan je od osвете za ubojstvo brata Ladislava odustao na kraljevo inzistiranje i kao odan službenik prihvatio i smjenu s mjesta vojvode u jesen 1465. godine te prihvatio nižu čast severinskoga bana.⁷² Svojom prvom etapom upravljanja Sedmogradskom kao vojvoda (od 1462. do 1465. godine) Ivan Pongrácz naslijedio je svoga i također kraljevog srodnika Sebestyéna Rozgonyija, muža svoje sestre Barbare (Borbale), a službu je dijelio s Nikolom Iločkim. Drugo imenovanje Ivana na položaj sedmogradskog vojvode slijedilo je poslije gušenja ustanka 1467. godine, a tada je službu dijelio s Nikolom Čuporom od Monoszla. Od 1472. do 1475. godine službu sedmogradskog vojvode samostalno je obavljao Balázs Magyar. Taj pripadnik niskog plemstva i dobar vojni stručnjak te iz strateških razloga hrvatsko-slavonski i bosanski ban u slučaju sedmogradskog vojvode bio je samo prelazno rješenje do trećeg imenovanja Ivana Pongrácza 1475. godine, koji od tada tu službu također obavlja sam.

⁷⁰ Lupescu, Radu, A Hunjadiak, Rubicon 293 / XXVII (4 / 2016), Budapest, 2016., str. 10.

⁷¹ Kordé, Zoltán, Dengelegi Pongrácz János harmadik vajdai ciklusa Erdélyben (1475-1476), u: *Bárány, Attila, Dreska, Gábor, Szóvák Kornél*, Arcana tabularii - Tanulmányok Solymosi László tiszteletére II. kötet, Magyar Tudományos Akadémia, Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest-Debrecen, 2014., str. 567.; Kordé, Zoltán, Az út kezdete: Dengelegi Pongrácz János politikai felemelkedése, Acta Universitatis Szegediensis - Acta Historica Tomus CXXXVII., Hungaria, Szeged, 2015., str. 36., 37., 40., 41., 42.; Kordé, Zoltán, Adalékok Dengelegi Pongrácz János pályafutásának kezdetéhez - Vázlat, u: *Bárány, Attila, Kavecsánszki, Máté, Pósnán, László, Takács Levente*, Hunyadi Mátyás és kora, MTA-DE Lendület „Magyarország a középkori Európában” kutatócsoport, Debrecen, 2019., str. 137.

⁷² Kordé, Zoltán, Az út kezdete: Dengelegi Pongrácz János politikai felemelkedése, str. 38., 39.; Isti, Adalékok Dengelegi Pongrácz János pályafutásának kezdetéhez - Vázlat, str. 138., 141.

Osim službe sedmogradskog vojvode Ivan je držao Severinski banat, Temišvar, Szolnok i Békés. Vilmos Fraknói uočio je političku vezu Ivana Pongrácza kao sedmogradskog vojvode s Emerikom (Mirkom) Zapoljom, hrvatsko–slavonskim banom i upraviteljem Bosne, cilj koje je bilo poticanje kralja na rat protiv Turaka, čak i kada je kralj imao druge prioritete. Ivan je uvijek ostao lojalan kralju i nije se pridružio pobunjenicima ni 1467. ni 1471. godine, za razliku od Nikole Iločkoga (s kojim je dijelio položaj vojvode), a koji je višim položajima nagrađivan da bi ga se primirilo.⁷³ Prema podacima koje je iz izvora i starije literature prikupio G. Csergheő obitelj je nazvana prema posjedu Dengeleg (u komitatu Szathmár) koji je bio u njihovom posjedu do 1477. godine. Ime Pongrácz (Pankratius) zabilježile su listine u obitelji 1327. i 1415. godine, pri čemu se u kasnijem slučaju radi o Ivanovom ocu. Pongrácz od Dengelega bili su veliki zemljoposjednici, a u njihovom posjedu bili su dvorac i grad Lippa.⁷⁴ Koliko je poznato Pongrácz od Dengelega kao obiteljsko ime prvi se put javlja 1465. godine, kada Ivan od Silvestra Bályokija preuzima posjed Jánoshida u komitatu Pešta i udjele u komitatu Heves, kao i Szarvad, kojega zajedno s posjedima Szent-Miklós i Söte Kene (sva tri u komitatu Közép–Szólnok), te Petenyefalva u komitatu Kraszna postaje vlasnik 1475. godine.⁷⁵

Odnos Ivana Pongrácza i kralja Matije Korvina karakteriziraju odanost i naklonost. Ivan je svojoj djeci dao imena prema kralju i njegovoj drugoj ženi Katarini Podjebradskoj. Vjenčanje Ivanove kćeri Katarine i Lovre Iločkoga dogovoreno je između očeva uz ranije kraljevo posredovanje tijekom svadbenih svečanosti Matije Korvina s Beatriče Aragonskom u prosincu 1476. godine pred samu Ivanovu smrt. Ivan Pongrácz bio je član svite koja je išla u Napulj po buduću kraljicu Beatriče Aragonsku i tamo je osobno predstavljao kralja na crkvenoj ceremoniji vjenčanja 15. rujna 1476. godine. Tijekom napuljskih svadbenih svečanosti Ivan je iznenada umro odmah poslije Božića (28. prosinca 1476.). Kralj Matija Korvin, čim je čuo nemilu vijest iz Italije, naredio je dvorsko žalovanje i organizirao svečani sprovod.⁷⁶

Ivan Pongrácz od Dengelega bio je zajedno s Nikolom Iločkim sedmogradski vojvoda od 1462. do 1465. godine. Bračna veza obitelji Pongrácz od Dengelega i obitelji Iločki ostvarena je u sljedećoj generaciji, kada se Ivanova kći Katarina udala za Nikolina sina Lovru Iločkoga i tek tada je grb Pongráczovih povezan s grbom Iločkih, i to na Lovrinoj nadgrobnoj ploči. Taj grb s kotačem (i polumjesecom sa zvijezdom) nije pripadao Nikoli Iločkome; to nikada nije bio jedan od njegovih grbova pa ni u vrijeme kovanja zlatnih guldena (forinti).

Životopis Ivana Pongrácza od Dengelega još nije napisan. Osnovni biografski podatci; njegovi i članova obitelji, gotovo su potpuno nepoznati, a raspoloživi izvori samo djelomice osvjetljavaju neke epizode njegova života i odnose se uglavnom na

⁷³ *Kordé, Zoltán*, Dengelegi Pongrácz János harmadik vajdai ciklusa Erdélyben (1475–1476), str. 568., 569., 570., 571., 574.; *Isti*, Az út kezdete: Dengelegi Pongrácz János politikai felemelkedése, str. 42.; *Isti*, Adalékok Dengelegi Pongrácz János pályafutásának kezdetéhez–Vázlat, str. 140., 142.

⁷⁴ U dvorcu Lippa nalazila se kovnica u koju je A. Pohl smjestio kovanje novca za Nikolu Iločkoga pod vodstvom Kaspara de Kallisa. – prim. A. S.

⁷⁵ *Csergheő, Géza*, Der Adel von Ungarn, str. 511.

⁷⁶ *Kordé, Zoltán*, Dengelegi Pongrácz János harmadik vajdai ciklusa Erdélyben (1475–1476), str. 569., 579.; *Isti*, Az út kezdete: Dengelegi Pongrácz János politikai felemelkedése, str. 37., 39., 40.; *Isti*, Adalékok Dengelegi Pongrácz János pályafutásának kezdetéhez–Vázlat, str. 139., 140.

izvršavanje najvažnijih unutrašnjopolitičkih i vanjskopolitičkih zadataka za svoga gospodara i mlađeg rođaka Matiju Korvina. Iz njih zaključujemo da je Ivan Pongrácz bio zadužen za ostvarivanje najvažnijih političkih ciljeva svojega kraljevskog rođaka. Lojalnost suverenu i srodstvo s njim, kraljevo bezgranično povjerenje i simpatije, talent i za ono doba dobra narav uzdigli su Ivana Pongrácza od Dengelega visoko iznad prosjeka i omogućili brz uspon.⁷⁷

Ivan Pongrácz od Dengelega bio je iznad svojih suvremenika kojima se ovaj rad bavi pa nije iznenađenje da je upravo on bio prva osoba koja je stekla pravo da zlatni guldeni (forinte) budu kovani za njega.

Komornici koji su upravljali izradom novca kovanog za Ivana Pongrácza od Dengelega bili su Christophorus iz Firence i Antonio Czáthy. O njima vidjeti u odjeljku o novcu kovanom za i od strane Ivana (Janka) Hunjadija.

Ivan Pongrácz od Dengelega					
doba Ladislava V. Posmrtnoga (1453. - 1457.)					
OZNAKE		KOVNICA I KOMORNIK	GODINA KOVANJA	A. POHL TABELA I BROJ	
n		NAGYBÁNYA C. de Florentia i A. Czáthy	1455.	21 H 2-10 (kotač s 9 žbica)	G *
doba Matije Korvina (1458. - 1490.)					
n		NAGYBÁNYA -	između 1465. i 1470.	26 K 1-23 (kotač sa 7 žbica)	
n		NAGYBÁNYA -	između 1465. i 1470.	26 K 1-24 (kotač s 8 žbica)	G *
n		NAGYBÁNYA -	između 1465. i 1470.	27 K 1-25 (kotač s 9 žbica)	
n		NAGYBÁNYA -	1468.-1470.	27 K 2-2 (kotač s 9 žbica)	**

G - zlatni guldeni (forinte)
 * - nema znaka komornika; grb osobe za koju je kovano;
 ranije greškom pripisano Nikoli Iločkome kao vojvodi,
 banu, erdeljskome vojvodi i kasnije kralju Bosne
 ** - drška mača s desne svečeve strane

Slika 18. Oznake na novcu kovanom za Ivana Pongrácza od Dengelega

⁷⁷ Kordé, Zoltán, Dengelegi Pongrácz János harmadik vajdai ciklusa Erdélyben (1475–1476), str. 582.; Isti, Adalékok Dengelegi Pongrácz János pályafutásának kezdetéhez–Vázlat, str. 136., 137.

Zlatni guldeni o kojima je riječ prikazani su sljedećom slikom. Za njih A. Pohl navodi da su kovani za Nikolu Iločkoga. Novcu kovanom za Nikolu taj je autor u svoja dva djela pridao znatnu pažnju, pa i jedno cijelo poglavlje naslovljeno *Pravo Nikole Iločkoga na kovanje novca*. Na više mjesta spominje zlatne guldene (forinte) kovane za Nikolu *s jednim od njegovih grbova – kotač na štitu (Rad im Schild)* i kataloški ih označava kao P H2–10, K1–23, 24, 25 i K2–2.⁷⁸ Pohlovo su rješenje preuzeli drugi autori pa se atribucija tih zlatnika Nikoli Iločkome javlja, osim u brojnim aukcijskim katalozima,⁷⁹ i u važnijoj numizmatičkoj literaturi.⁸⁰ Ipak, uz već spomenuti obol i novce koje je kovao kasnije kao kralj Bosne ne postoji drugi numizmatički materijal koji se Nikoli Iločkome može pripisati. Zlatni guldeni (forinte) kovani 1455. i između 1465. i 1470. godine izrađeni su za Ivana Pongrácza od Dengelega.

⁷⁸ Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 43.; *Isti*, Münzzeichen und Meisterzeichen, str. 66.-67., 84.

⁷⁹ Npr. Dorotheum aukcija 27. svibnja 2014. lot br. 727: „Matthias Corvinus 1458–1490, Gold Gulden o. J. (1465/1470) Nagybanya. (geprägt für Banus Nicolaus Ujlaky). Pohl K1-23.“ – <https://www.dorotheum.com/en/1/3854833/> (pristupljeno 9. svibnja 2020.)

⁸⁰ Godine 2008. B. Mašić i T. Pleše pišu: „Remetski primjerak pripada skupini kovanj u Nagybányi, a lijevo od prikaza Sv. Ladislava nalazi se štitasti grb s kotačem u sredini. A. Pohl navodi da su zlatnici s takvim grbom na naličju kovani za Nikolu Iločkog, a broj polja / žbica na kotaču omogućuje dataciju i odražava društveni položaj Nikole Iločkoga u vrijeme kovanja (25). (Nap. 25: Pohl 1974, K 1–23; K 1–24; K 1–25; K 2–2.)“ i taj primjerak nazivaju: „Zlatna forinta Matije Korvina (1458.–1490.) kovana između 1465. i 1470.“ – Mašić, Boris, Pleše, Tajana, O dijelu numizmatičkih nalaza otkrivenih uz crkvu Blažene Djevice Marije u Remetama, Numizmatičke vijesti, 61, Zagreb, 2008., str. 225.–226. i 227. (slika na str. 228.). Na drugom mjestu isti autori pišu: „Najraniji primjerci tih zlatnika (sl. 2.6, 2.7) kovani su između 1465. i 1470. godine u Nagybányi (današnji Baia Mare u Rumunjskoj) (Pohl 1974: K1–23; Réthy 1907: 204, B–var; Unger 1974: 531B; Huszár 1979: 674). Na naličju toga tipa, lijevo od prikaza sv. Ladislava, nalazi se štitasti grb s kotačem. Za zlatnike s takvim grbom na naličju Pohl tvrdi da su kovani za Nikolu Iločkoga, a broj polja/žbica na kotaču omogućuje dataciju i odražava društveni položaj Nikole Iločkoga u vrijeme kovanja. (Pohl 1974: K 1–23, K 1–24, K 1–25, K 2–2).“ – Mašić, Boris, Pleše, Tajana, O skupnome nalazu zlatnoga novca uz crkvu Blažene Djevice Marije u Remetama, Opvscvla Archaeologica, 33, Zagreb, 2009., str. 211., 213. (slike 6. i 7. na str. 212.). U oba se slučaja autori pozivaju na djelo A. Pohla iz 1974. godine: Pohl 1974 – A. Pohl, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters (1325–1540)*, Graz, 1974. (Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters, Akademische Druck– u. Verlagsanstalt, Graz, 1974.). Nitko od drugih autora čije su kataloge koristili nije ove zlatnike pripisao Nikoli Iločkome. Iako su u nekim katalozima dane oznake specifične za skupinu privatnih izdanja, autori ih nisu izdvajali iz okvira ogromnoga ugarskog srednjovjekovnog numizmatičkog korpusa ni u onako nedovoljnoj mjeri koliko je to učinio A. Pohl.

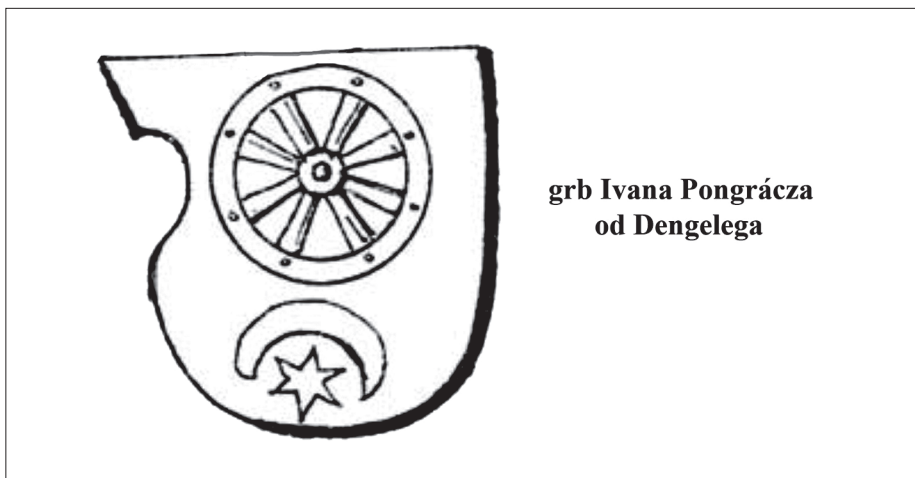
zlatni guldeni (forinte) Vladislava II. i Ljudevita II. s grbovima Sigismunda Ernuszta (i B. Drágfyja), te Markusa Pempflingera

Slika 19. Zlatni guldeni s grbom Ivana Pongrácza od Dengelega⁸¹

Za dokazivanje naše tvrdnje pozvat ćemo u pomoć heraldiku i izvore sfragističke naravi. Grb u vidu štita s kotačem ne nalazi se nigdje u izvorima za heraldiku Nikole Iločkoga; ni na njegovoj nadgrobnoj ploči kakva je danas sačuvana, ni na pretpostavljenim kasnijim nadopunama njezinih nedostajućih dijelova. Grb u vidu kotača na štitu nalazi se samo na nadgrobnoj ploči Lovre Iločkoga, i to s položenim polumjesecom sa zvijezdom

⁸¹ Dr. Busso Peus Nachf. aukcija 412 25. ožujka 2014. lot br. 706 – <https://peus-muenzen.aeux.de/Auktion/KatalogArchiv?intAuktionsId=320&los=1152921> (pristupljeno 25. lipnja 2020.) i Pohl, Artur; Ungarische Goldgulden des Mittelalters, str. 16.

ispod (kotača). Zapravo je to grb Ivana Pongrácza od Dengelega, koji je bio erdeljski vojvoda zajedno s Nikolom Iločkim od 1462. do 1465. godine. Grb Ivana Pongrácza, inače starijega rođaka i jednog od najmoćnijih baruna kralja Matije Korvina, opisao je u svome djelu G. Csergheö,⁸² a dan je sljedećom slikom:

**grb Ivana Pongrácza
od Dengelega**

Slika 20. Grb Ivana Pongrácza od Dengelega.⁸³

Izvori za crtež grba koji donosi G. Csergheö jesu pečati kojima ja Ivan Pongrác ovjerio listine 1462., 1465. (2 puta), 1468. (2 puta), 1469. (3 puta) i 1470. godine.⁸⁴ Zapravo su to dva pečata, od kojih je jedan korišten tri puta (prvi put otisnut je preko papira, a druga dva puta u pečatni vosak); a drugi pečat otisnut je šest puta, i to sve u pečatnom vosku. Oba su pečata, očito, korišteni istovremeno kao mali i srednji. Na malom je pečatu prikaz grba jednostavniji i radi se samo o štitu u kojem je kotač iznad polumjeseca (okrenutog nadolje) i zvijezde. Na srednjem je pečatu heraldički prikaz znatno raskošniji. Radi se o štitu s ukrasom u vidu kacige s velom, krunom i nadvišenim ukrasom krune. U štitu je kotač jedina figura i potpuno odgovara grbu koji se nalazi na zlatnim guldenima (forintama) koji su kod A. Pohla označeni kataloškim brojevima H2–10, K1–23, K1–24, K1–25 i K2–2 i greškom pripisani Nikoli Iločkome.

⁸² Csergheö, Géza, Der Adel von Ungarn, str. 511.

⁸³ Csergheö, Géza, Der Adel von Ungarn, tab. 371.

⁸⁴ MNL, DL–DF 45028 (25. listopada 1462.), DL–DF 28856 (4. ožujka 1465.), DL–DF 74167 (18. travnja 1456.), DL–DF 45303 (14. svibnja 1468.) i DL–DF 17035 (3. lipnja 1470.) – pečate korištene 1465. i 1470. godine navodi i G. Csergheö – Csergheö, Géza, Der Adel von Ungarn, str. 511. Sačuvani su pečati Ivana Pongrácza na ispravama u Rumunjskom nacionalnom arhivu (ANR) – Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale ale României (Staatsarchiv Hermannstadt), Colecția de documente medievale, Serie U. II (Inventar 25), br. 281 (21. rujna 1468.), 301 (13. veljače 1469.), 292 (10. ožujka 1469.) i 309 (27. srpnja 1469.).

DL-DF 45028 (25. X. 1462.)

DL-DF 28856 (4. III. 1465.)

DL-DF 74167 (18. IV. 1465.)

DL-DF 45303 (14. V. 1468.)

Slika 21. Pečati s grbom Ivana Pongrácza od Dengelega.⁸⁵

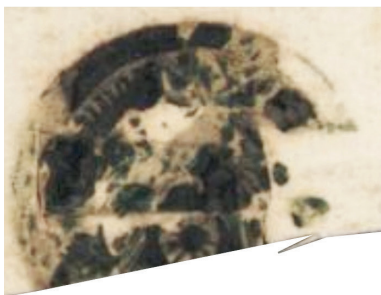
⁸⁵ MNL, DL-DF 45028, 28856, 74167 i 45303.

U. II (Inv. 25), 281 (21. IX. 1468.)

U. II (Inv. 25), 301 (13. II. 1469.)

U. II (Inv. 25), 292 (10. III. 1469.)

U. II (Inv. 25), 309 (27. VII. 1469.)

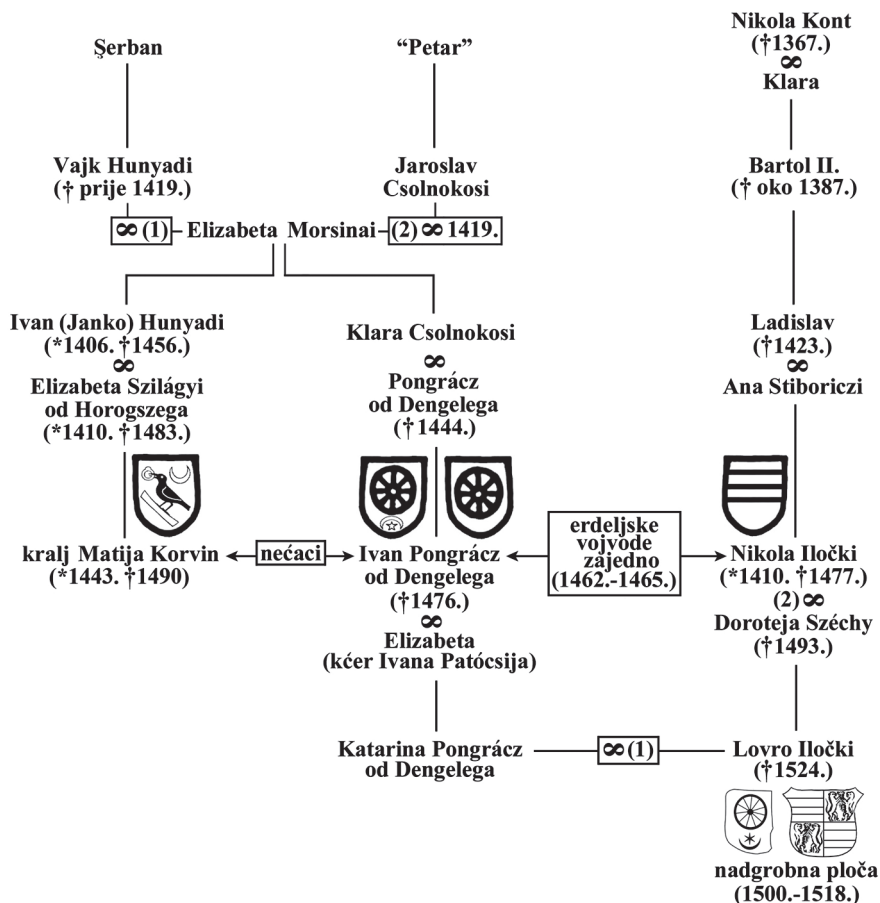
DL-DF 17035 (3. VI. 1470)

Slika 22. Pečati s grbom Ivana Pongrácza od Dengelega.⁸⁶

⁸⁶ ANR, br. 281, 301, 292 i 309; MNL, DL-DF 17035; *Berzeviczy, Albert, Beatrix Királyné (1457–1508) Történelmi élet- és korrajz*, Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1908., str. 130., slika 38.

Međusobne obiteljske i službovne veze obitelji Hunjadi, Pongrácz od Dengelega (s obitelji Csolnokosi) i Iločki dane su kombiniranim rodoslovljem na sljedećoj slici.

Slika 23. Kombinirano rodoslovlje obitelji Hunjadi, Pongrácz od Dengelega (s obitelji Csolnokosi) i Iločki

Razlog zbog kojega se grb u vidu štita s kotačem nalazi na nadgrobnoj ploči Nikolina sina Lovre Iločkoga jest to što je njegova žena, Katarina Pongrácz od Dengelega, bila kći upravo rečenoga Ivana Pongrácza od Dengelega, i to je grb pripadnika njezine obitelji, a ne Iločkih.

Grb u vidu štita s kotačem na naličju zlatnih guldena grb je Ivana Pongrácza od Dengelega i sigurno, kako je ovdje dokazano, nije grb Nikole Iločkoga. Na nadgrobnoj ploči Nikolina sina Lovre taj grb predstavlja njegovu ženu Katarinu Pongrácz od Dengelega.

Zaključak

Tijekom posljednjih dvadesetak godina vladavine kralja Sigismunda samo su četiri osobe i s jednom od njih povezana ustanova uživali pravo da kuju privatni novac. Već se tada uz skupinu nižih vladara (oba srpska despota) formiraju naznake dvije, kasnije prepoznatljivije, skupine sastavljene od magnata i ponekog prelata (komornici i rizničari, te namjesnici i zapovjednici) s dvojicom pripadnika. Pod Sigismundom na privatnom se novcu javlja prvi grb kao znak za koga je novac kovan – grb ustanove Teutonskoga viteškog reda.

U idućih osobito burnih dvadeset godina (1437.–1457.) obuhvaćeno je: dvogodišnja vladavina Alberta Habsburškoga; trogodišnje doba interregnuma i nesloge; četverogodišnja vlast Vladislava I.; te trinaestogodišnje doba u koje se smješta novi interregnum (1445.–1446.), rano djetinjstvo Ladislava V. sa zapovjedništvom Jana Jiskre u Gornjoj Ugarskoj (1440.–1452.) i Ivanom (Jankom) Hunjadijem kao vladarom (1446.–1452.); te naposljetku četverogodišnja slaba vlast Ladislava V. Posmrtnoga. Potvrđujući sliku društvenoga nereda u tome se razdoblju Đurđu Brankoviću, uz kraljeve i kraljice, te kraljevski dvor, pridružuje još osam magnata i prelata, i to kao namjesnici i zapovjednici, pri čemu Ivan Hunjadi napreduje do vladara–gubernatora i pod Ladislavom V. Posmrtnim spušta se do generalnog kapetana. Sličan je i put Jana Jiskre. Jedino Ivan Pongrácz od Dengelega svoju prisutnost može zahvaliti srodstvu s Hunjadima. Najraniji predstavnik kategorije namjesnika i zapovjednika u tom razdoblju jest Ivan Hunjadi, i to još za kralja Vladislava I. i njemu će se u doba interregnuma (1445.–1446.) pridružiti svi ostali, osim Ulrika II. Celjskoga za koga se novac kuje pet godina kasnije. Prvi grb osobe za koju je novac kovan javlja se tada i radi se o grbu Ivana Pongrácza od Dengelega; također i prvi znak ustanove (u obliku grba) – znak kraljevskoga dvora.

Tijekom 32 godine vladavine Matije Korvina samo je sedam osoba uživalo pravo da se za njih kuje novac; četiri iz kategorije komornici i rizničari, dvojica zapovjednika, a tu je ponovno kraljev srodnik Ivan Pongrácz od Dengelega sa svojim grbom. Tada je grbom na novcu predstavljen i Urban Dóczy od Nagylucsa, a znakom Peter Opitz od Seydlitza. Komornikovanjem Emerika (Mirka) pod kraljem Matijom počinje uspon roda Zapolja.

U doba vlasti Vladislava II. i Ljudevita II. Jagelovića, uz Petera Schaidera iz prethodnoga razdoblja, javljaju se još dvojica iz kategorije komornici i rizničari i oba su na novcu kovanom za njih predstavljena svojim grbovima, kao i knez Nikola II. Zrinski. Kraljicu Anu predstavlja znak.

Za Ivana Zapolje novac je kovan za dvije osobe i jednu ustanovu. Ugarski regent Alvise (Alojzije) Gritti predstavljen je svojim grbom, gubernator Sedmogradske Petar Petrović inicijalima, a kraljevski dvor znakom (u obliku grba).

Najviše privatnih kovanja atribuirano se prema znacima komornika ili kovničara koji su bili u službi osoba za koje su izrađena. Usustavljeni pregled ugarskih privatnih kovanja dan je u idućoj tabeli:

Sigismund (1387.-1437.)	Stefan Lazarević	iza 1411.-1427.	srpski despoti
	Đurađ Branković	1427.-1433.	
	Nikola od Redwitz a Teutonski viteški red	1430.-1434.	komornik zapovjednici
	Vlad II (vlaški knez)	do 1437.	
Albert (1437.-1439.); interregnum i doba nesloge (1439.-1442.); Vladislav I. (1440.-1444.); interregnum (1445.-1446.); Ladislav V. dijete; Jan Jiskra zapovjednik Gornje Ugarske (1440.-1452.); Ivan (J.) Hunjadi vladar-gubernator (1446.-1452.); Ladislav V. Posmrtni (1453.-1457.)	kralj Albert	1439.-1441.	kraljevi i kraljica
	kraljica Elizabeta		
	dijete Ladislav V. Posmrtni		
	Đurađ Branković	1438.-1442.	srpski despot
	Ivan (Janko) Hunjadi	1441.-1444.	namjesnici i zapovjednici
	Lovro Héderváry	1445.-1446.	
	Matija Gathalóczy		
	Pavao Bánfi (Banić)		
	Jan Jiskra		
	Nikola Iločki		
	Ulrik II. Celjski	1451.-1452.	
	Jan Jiskra	1446.-1452.	vladar-gubernator
	Ivan (Janko) Hunjadi		
	Đurađ Branković	do 1453.	vazal I. (J.) Hunjadija
	Ivan Pongrácz od Dengelega	1455.	srpski despot
	Jan Jiskra		srodstvo s Hunjadima
	Ivan (Janko) Hunjadi	1453.-1456.	zapovjednik
	kraljevski dvor	1455.-1456.	generalni kapetan
<i>Peter Opitz od Seydlitza</i>	oko 1461.-1465.	kraljevski dvor	
Matija Korvin (1458.-1490.)	Emerik (Mirko) Zapolja	1466.	komornici; rizničar
	Ivan Pongrácz od Dengelega	1465.-1470.	srodstvo s Hunjadima
	Stjepan Zapolja	1474.-1490.	zapovjednici
	Balász Magyar	poslije 1470.	
	Urban Dóczy od Nagyluosa	1481.-1490.	rizničari; komornik
	Peter Schaider	1487., 1490.	
Peter Schaider	1490.-1493.		
Vladislav II. (1490.- 1516.); Ljudevit II. (1516.-1526.)	Sigismund Ernuszt	1490.-1496.	
	<i>kraljica Ana</i>	1502.-1506.	kraljica
	Nikola III. Zrinski	1521., 1526.	knez
	Markus Pempflinger	1523.-1525.	komornik
	Alvise (Alojzije) Gritti	1531., 1533.	regent Ugarske
Ivan Zapolja (1526.-1540.)	kraljevski dvor	1535.	kraljevski dvor
	<i>Petar Petrović</i>	1539.	gubernator Erdelja
	grb osobe ili ustanove za koju je kovano (zlatni guldeni osim denara Nikole III. Zrinskoga): znak ustanove za koju je kovano u obliku grba (zlatni guldeni): <i>znak osobe za koju je kovano (zlatni guldeni Petera Opitza od Seydlitza i oboli kraljice Ane);</i> <i>inicijali osobe za koju je kovano (zlatni guldeni Petra Petrovića)</i> znak komornika ili kovničara: inicijal, grb ili znak u obliku grba (zlatni guldeni, denari, oboli, penezi)		

Izvori ilustracija:

- Slika 1., 2., 3., 4., 6., 7., 8., 9., 11., 16. - autor prema *Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters* i *Pohl, Artur, Münnzeichen und Meisterzeichen*
- Slika 5., 10., 17., 18. - autor prema *Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters*
- Slika 12. - *Berliner Wappenbuch* i *Csergheö, Géza, Der Adel von Ungarn*
- Slika 13. - *Ruckser, David P., The Coins and Kings of Hungary* i www.siebenbuerger.de
- Slika 14. - *Bojničić, Ivan, Der Adel von Kroatien und Slavonien* i *Csergheö, Géza, Der Adel von Ungarn*
- Slika 15. - *Bojničić, Ivan, Der Adel von Kroatien und Slavonien* i *V. Insignia urbium Italiae*
- Slika 19. - *Dr. Busso Peus Nachf.* aukcija 412 25. ožujka 2014. lot br. 706 i *Pohl, Artur, Ungarische Goldgulden des Mittelalters*
- Slika 20. - *Csergheö, Géza, Der Adel von Ungarn*
- Slika 21. - *Magyar Nemzeti Levéltár*
- Slika 22. - *Arhivele Naționale ale României; Magyar Nemzeti Levéltár* i *Berzeviczy, Albert, Beatrix Királyné*
- Slika 23. - autor

Izvori:

- Arhivele Naționale ale României (Rumunjski nacionalni arhiv, ANR), Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale ale României (Staatsarchiv Hermannstadt), Colecția de documente medievale, Serie U. II (Inventar 25), br. 281, 292, 301, 309
- Magyar Nemzeti Levéltár* (Mađarski državni arhiv, MNL), *Diplomatikai levéltár (DL) / Diplomataikai Fényképgyűjtemény (DF): DL-DF 13732, 13788, 14728, 17035, 28856, 45028, 45303, 48266, 74167, 93277, 102494*
- Adelung, Johann Christoph*, *Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart Zweyter Theil von F - L*, B. Ph. Bauer, Wien, 1811. http://woerterbuchnetz.de/Adelung/call_wbgui_py_from_form?sigle=Adelung&lemid=DK00217&hitlist=&patternlist=&mode=Vernetzung (pristupljeno 29. svibnja 2020.)
- Berliner Wappenbuch*, Staatsbibliothek Berlin, Ms. Geneal. Fol. 271
- Bojničić, Ivan*, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Bauer & Raspe, Nürnberg, 1899.
- Csergheö, Géza*, *Der Adel von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephans-Krone*, Bauer & Raspe, Nürnberg, 1885-1887. 1889, 1890, 1893.
- Emmerig, Hubert*, *Glossar zu Münztechnik und Münzverwaltung in Spätmittelalter und früher Neuzeit*, *Abhandlungen der Braunschweigischen Wissenschaftlichen Gesellschaft Band LV*, Braunschweigische Wissenschaftliche Gesellschaft, Braunschweig, 2006.
- Huszár, Lajos*, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*, Battenberg, München, 1979.
- V. Insignia urbium Italiae septentrionalis - Nobilium Mediolanensium*, Bayerische Staatsbibliothek München, BSB-Hss Cod.icon 270
- Mirnik, Ivan*, *Srebra Nikole Zrinskog - gvozđanski rudnici i kovnica novca*, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1992.
- Pohl, Artur*, *Ungarische Goldgulden des Mittelalters (1325-1540)*, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz, 1974.
- Pohl, Artur*, *Münnzeichen und Meisterzeichen auf Ungarischen Münzen des Mittelalters 1300-1540*, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt-Akadémiai Kiadó, Graz-Budapest, 1982.

Resch, Adolf, Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zu Gegenwart, In Kommission bei Franz Michaelis, Hermannstadt, 1901.

Literatura:

- Berzeviczy, Albert, Beatrix Királyné (1457-1508) Történelmi élet- és korrajz, Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1908.
- Gyöngyössi, Márton, Der ungarische Goldgulden - Die bedeutendste Währung Mitteleuropas im Spät-mittelalter, Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 56 1-3, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005., str. 385.-395.
- Gyöngyössi, Márton, Florenus - Numizmatikai adatok a késő középkori magyar-firenzei gazdasági kapcsolatokhoz I., Folia Archaeologica LVII., Budapest, 2015-2016., str. 153.-168.
- Gyöngyössi, Márton, Pfeffersack Miklós nagyszebeni kamaraispánsága - Adalék a pénzverde és a városi vezetőréteg kapcsolatához, Urbs - magyar várostörténeti évkönyv 12, Budapest, 2017., str. 65.-74.
- (komornik.) *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32609> (pristupljeno 29. svibnja 2020.)
- Kordé, Zoltán, Dengelegi Pongrác János harmadik vajdai ciklusa Erdélyben (1475-1476), u: *Bárány, Attila, Dreska, Gábor, Szovák Kornél*, Arcana tabularii-Tanulmányok Solymosi László tiszteletére II. kötet, Magyar Tudományos Akadémia, Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest-Debrecen, 2014., str. 567.-582.
- Kordé, Zoltán, Az út kezdete: Dengelegi Pongrác János politikai felemelkedése, Acta Universitatis Szegediensis - Acta Historica Tomus CXXXVII., Hungaria, Szeged, 2015., str. 35.-42.
- Kordé, Zoltán, Adalékok Dengelegi Pongrác János pályafutásának kezdetéhez-Vázlat, u: *Bárány, Attila, Kavecsánszki, Máté, Pósan, László, Takács Levente*, Hunyadi Mátyás és kora, MTA-DE Lendület „Magyarország a középkori Európában” kutatócsoport, Debrecen, 2019., str. 136.-142.
- Lupescu, Radu, A Hunjadiak, Rubicon 293/XXVII (4/2016), Budapest, 2016., str. 4.-23.
- Mašić, Boris, Pleše, Tajana, O dijelu numizmatičkih nalaza otkrivenih uz crkvu Blažene Djevice Marije u Remetama, Numizmatičke vijesti, 61, Zagreb, 2008, str. 223.-230.
- Mašić, Boris, Pleše, Tajana, O skupnome nalazu zlatnoga novca uz crkvu Blažene Djevice Marije u Remetama, Opvscvla Archaeologica, 33, Zagreb, 2009., str. 207.-219.
- Pohl, Artur, Újlaki Miklós pénzverési rendelete Szeben városához 1445-ben, Numizmatikai Közlöny 1/68-69, Budapest, 1969.-1970., str. 74.
- Sulejmanagić, Amer, Novac podložnika bosanskih vladara, Numizmatičke vijesti, 66, Zagreb, 2013., str. 44.-79.
- Dr. Busso Peus Nachf. aukcija 412 25. ožujka 2014. lot br. 706: <https://peus-muenzen.auex.de/Auktion/KatalogArchiv?intAuktionsId=320&los=1152921> (pristupljeno 25. lipnja 2020.)
- Aukcija Dorotheum 27. svibnja 2014. lot br. 727: <https://www.dorotheum.com/en/1/3854833/> (pristupljeno 9. svibnja 2020.)
- Ruckser, David P., The Coins and Kings of Hungary to Leopold I: <http://www.numismatas.com/Forum/Pdf/DavidRuckser/CoinsofHungary.pdf> (pristupljeno 25. lipnja 2020.)
- Siebenbuerger.de: <https://www.siebenbuerger.de/ortschaften/hermannstadt/bilder/21327.html> (pristupljeno 25. lipnja 2020.)